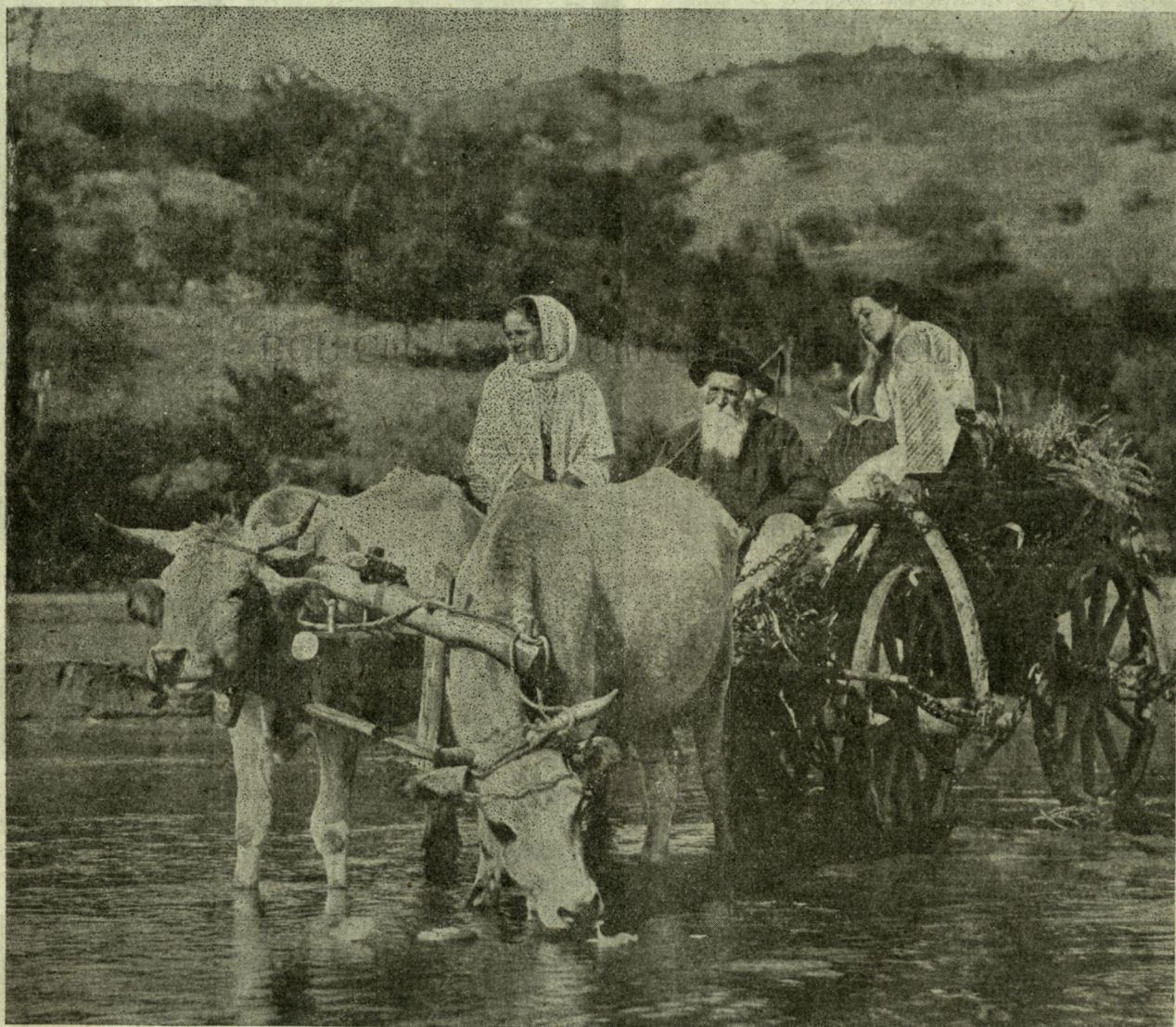

CELE TREI CRIȘURI

REVISTĂ DE CULTURĂ

— Director-Fondator: GEORGE BACALOGLU —

Din Colecția Belu.

COLABORATORII ACESTUI NUMĂR: Prof. I. SIMIONESCU, Dr. ANDREI SIGMOND, VICTOR EFTIMIU, A. MÂNDRU, VOLBURĂ POIANĂ, I. CONST.-DELABAIA, RADU GYR, IOAN CIORĂNESCU, N. MILCU, AL. NEGURĂ, ION M. GANE, TRAIAN BIRĂESCU, A. DAVIDESCU, ION DIACONESCU, GEORGE A. PETRE . . .
CRONICI — CELE TREI CRIȘURI ÎN ȚARĂ — NOTE — REVISTE — MEMENTO — BIBLIOGRAFIE — CLIȘEE.

No. 10.

Prețul: 5 lei.

CELE TREI CRISURI

ABONAMENTE:

Pe un an . . . . . Lei 100.—
Pe un an autorităţi . . . . . Lei 200.—
Pe un an studenţi . . . . . Lei 70.—
Anunţuri şi reclame după tarif. — Manuscrisele nu se înapoiază.

CUPRINSUL:

* * * Premiile noastre;
I. Simionescu: Ştiinţă pentru mulţime;
I. Const-Delabaia: Pe inserat (versuri);
Victor Eftimiu: Prieteni morţi (versuri);
A. Măndru: Al de Băgea;
Radu Gyr: Sonetul unui basm medieval;
George A. Petre: Dimineaţă de toamnă — Scri-soare de toamnă (versuri);
Al. Negură: Singurătate (versuri);
N. Milcu: Ingenunchere (versuri);
Dr. Andrei Sigmond: Ceva despre mentalitatea americană;

Volbură Poiană: Acasă (versuri);
Ioan Ciorănescu: Stridente (versuri);

CRONICI:

Ion M. Gane: Cronica literară („Paharul ble-stemat” poezii de G. Rotică);

CELE TREI CRISURI IN TARĂ:

Traian Birăescu: Scrisori din Banat;
Al. Negură: Scrisori din Arad;
A. Davidescu: Scrisori din Sătmăr;
Ion Diaconescu: Scrisori din Iaşi;

NOTE: Poezia începătorilor. — O voce din public. — Deschiderea teatrelor.

REVISTE: Năzuinţa, Gândirea, Lamura, Flamura, Adevărul literar şi artistic, Rampa, Clipa.

MEMENTO — BIBLIOGRAFIE — CLIŞEE: *Car cu boi* (din colecţia Belu) şi *Orbul* de Aug. G. Pall.

COLABORATORII REVISTEI:

I. Agârbiceanu, I. Al. Brătescu-Voineşti, C. Banu, N. Bănescu, G. Bogdan-Duică, N. Batzaria, Zaharia Bârsan, Maria Baiulescu, Şt. Bezdechi, Lucian Blaga, V. Bogrea, Oct. Beu, Elena Bacaloglu, Const., Victor şi George Bacaloglu, Emanuil Bucuţa, Al. Bogdan, George Bota, Al. Cazaban, Al. Ciura, R. Ciorogariu, A. Ciortea, I. Ciorănescu, Th. Capidan, A. Cotruş, Gh. Ciuhandu, Const. Doboş, Viora Dr. Ciordaş, V. Corbasca, Cridim, V. Demetrius, R. Demetrescu, I.G. Duca, Mihail Dragomirescu Silviu Dragomir, Ion Dragu, Bucura Dumbravă, Mihail Dragoş, Victor Eftimiu, Ion Foti, G. Galaction, Vl. Ghidionescu, Vasile Al-George, Dem. Gălman, Radu Gyr, E. Hodoş, N. Iorga, Bogdan Ionescu, Al. Iacobescu, Iustin G. Tulbure, I. Ursu, I. Valerian, George Voevidca, George M. Zamfirescu, Ilieşiu, Emil Isac, N. E. Idieru, E. Lovinescu, I. Lupaş, A. Lupeanu-Melin, Dr. Cassiu Maniu, G-ral Moşoiu, S. Mehedinţi, V. Meruţiu, A. Magier, V. Militaru, Christache Ch. Milian, T. Murăşanu, N. Milcu, M. Mora, Şt. Mărcuş, D. Nanu, A. Nanu, G-ral Scarlat Panaitescu, I. Paul, Ion Peretz, N. Pora, Sextil Puşcariu, V. Petala, Alex Pteancu, Ecaterina Pitiş, D. Pompei, Matilda Poni, Septimiu Popa, Paul I. Prodan, George Pallady, Pr. Gh. Pteancu, George A. Petre, P. I. Papadopol, Mircea Rădulescu, G. Rotică, C. Răuleţ, Alexandrina Scurtu, Ion P. Sachelarie, Vasile Savel, Andrei Sigmond, Al. T. Stamatiad, Eugeniu Sperantia, Marin Ştefănescu, C. Sudeşteanu, Caton Theodorian, G. Tutoveanu, Nuşi Tulliu, N. G. Tistu, G. Tulbure, I. Ursu, I. Valerian, George Voevidca, George M. Zamfirescu.

BIBLIOGRAFIE

Cărţi:

Au apărut „Pagini alese” în editura „Cartea Românească”:
I. Dragoslav: Povestea Crinului. Lei 2'50.
C. Stamati: Povestea povestelor. Lei 2'50.
Ion Gorun etc.: Avram Iancu, cu prilejul întâiului centenar dela naşterea eroului. Lei 2'50.
Dr. M. Chirişescu—Arva: Contribuţiuni la studiul acţiunii factorului vegetativ apă în agricultura noastră. Editura Inst. Arte Grafice „Bucovina” Bucureşti 1924, 147 pag., 10 clişee, 19 planşe.
Dr. Tr. Săvulescu: Materiale pentru flora Basarabiei, idem cu 80 pag, una planşă.
Biblioteca Autorilor Clasici Greci şi Romani. Edit. „Casa Şcoalelor”:
G. Popa—Liseanu: Taxaris sau Prietenia după Lucian. Bucureşti 1924, 74 pag. Lei 12'50.
G. Popa—Liseanu: Amor şi Psyche basm mitologic după Apuleus, cu 10 ilustraţiuni. Bucureşti 1924, 95 pag. Lei 15'.
Paul Paşa: Bibliotecă şi Muzee Şcolare, Conferinţă didactică, „Moldova” S. A. R. Galaţi 1924, 42 pag. cu ilustraţiuni.

Căpitan Ştefan Cristescu: Decadenţa Electronilor şi prefacerea fizice moderne. Bucureşti 1924.

Reviste:

Năzuinţa: An. III, No. 3, Craiova.
Gândul Nostru: An. III, No. 6—7, Iaşi.
Foaia Tineriunii: An. VIII, No. 17—18, Bucureşti.
Gândul Neamului: An. IV, No. 14—15, Chişinău.
Răsăritul: An. VII, No. 1—4, Bucureşti.
Revista Generală a învăţământului: An. XII, No. 8, Bucureşti.
Botoşanii Juridic: Buletin Lunar An. I, No. 1, Oct. 1924, Botoşani.
Ziarul Ştiinţelor şi Călătoriilor: An. XXVIII, No. 41, Bucureşti.
Ideea Europeană: An. VI, No. 154, Bucureşti.
Revista Industrială: An. XXVI, No. 7—8, Bucureşti.
Buletinul Uniunii Generale a Industriaşilor din România An. III, No. 9, Bucureşti.
Natura: An. XIII, No. 10, Bucureşti.
Lanuri: Anul I, No. 5—6—7 1924, Giurgiu.
Slove: An. II, No. 7—8—9 1924, Calafat.
Junimea literară: No. 7—8. 1924.

CELE TREI CRIȘURI

REVISTĂ DE CULTURĂ

Director-Fondator: GEORGE BACALOGU

Redacția și Administrația:
STR. PRINȚUL CAROL 5.

TELEFON: 119.

PREMIILE NOASTRE

După cum scriam în numărul trecut, premiile literare își au o dublă importanță: aceea că determină pe scriitor să lucreze cu mai multă râvnă, încordându-și puterile pentru a da o operă serioasă, îngrijită, și aceea că răsplătește această muncă.

Urmărind efectele celor ce s'au făcut în aceasta privință în țările cu civilizație superioară și cu literaturi mult mai mari, și conștientă de necesitatea câtor mai multe inițiative cari să exercite o influență simțită asupra progresului literaturii românești, revista noastră a înființat trei premii pentru cele mai bune nuvele ce se vor trimite la redacție. Sacrificiul pe care îl facem, în mijlocul enormelor greutăți materiale cu cari avem de luptat, nădăjduim că își are însemnătatea lui și va da roadele așteptate, determinând pe scriitori la o emulație folositoare și lor și literaturii.

Premiul întâi este de 5000 lei, al doilea de 1000 și al treilea de 500 și se vor decerna în luna Ianuarie 1925 de către un juriu selecționat, serios și imparțial. În numărul viitor vom anunța și numele persoanelor cari formează acest juriu. Nuvelele trebuiesc să fie inedite și se vor trimite în plicuri bine închise, la adresa revistei noastre. Ele vor fi nesemnate, iar în plic se va adăuga un

alt plic mai mic, care va conține numele autorului. Pe plicul cel mic se va nota un „motto” care va figura și sub titlul nuvelei — sau chiar titlul nuvelei. Acestea se vor trimite până la 30 Dec. 1924.

Revista „Cele Trei Crișuri” urmărește și o apropiere între cultura românească și cea maghiară. La acest lucru s'a gândit, înființând alte trei premii de câte 1000 lei pentru traducerea nuvelor premiate,

în ungurește. Traducătorii vor fi aleși de juriul nostru și traducerile vor apărea în publicațiile maghiare din Ardeal. Originalele vor apărea în revista noastră.

În felul acesta, sperăm că intențiile noastre sunt binevenite și scriitorii se vor hotărî la lucru. Deocamdată acesta e numai un început. Mai târziu vom deschide și alte feluri de premii, pe cari le vom anunța la timp.

„CELE TREI CRIȘURI”.

Știință pentru mulțime

de I. Simionescu
profesor universitar.

Roadele științei sunt azi așa de felurite, în cât au pătruns în viața de toate zilele și în căsuța cea mai modestă. S'a trecut vremea când omul de știință era socotit ca având legături cu necuratul. Din truda savantului închis noaptea și zi în laboratorul său, din gândirea continuă a unui Pasteur, azi beneficiază omenirea întreagă.

Cunoștințele științifice nu pot lipsi din cultura generală a fiecăruia.

Pentru ca să-ți păstrezi sănătatea, scump odor pentru ori cine, sărac ori bogat, nu mai merge să te lași în voia soartei, să zici: „cum ți-e scris, în frunte îți este pus”. E nevoe să cunoști măcar noțiunile elementare de igienă și de fiziologie omenească; nici plugarul, nici meseriașul nu mai pot trăi, ca să-și cruțe munca și să-

și mărească producțiunea, fără cunoștințele meseriei sale. Înarmat cu ele, mintea capătă putere de iscodire la orice nevoe, pe când dacă nu le are, se poate împedica la tot pasul ca un om în besna întunerului.

Dar știința procură variate sprijine și omului care se ocupă cu literatura ca și celui politic, lărgindu-le sfera de gândire, înmulțindu-le legăturile de idei, care dau sănătate și trăinicie scrisului și acțiunilor lor.

Pentru aceasta nu e nevoe de studii migăloase, de adâncire îndelungă în probleme științifice speciale.

Savantul care-și stoarce puterile pentru a descoperi vre-un fenomen nou, azi nu mai trăește izolat în turnuri de castele. Simte în-suși nevoia să se puie în contact

cu mulțimea, măcar îmbrăcând rezultatul general al muncii sale în haina cuvintelor înțelese de toți. Săvârșește însuși vulgarizarea sau popularizarea operilor sale.

Intrebuițarea acestor termene, face pe mulți să strâmbе din nas. „A vulgariza sau a face știință de ziar“, pentru pseudo-savanți, — căci sunt și de aceștia, — e a se scobori din înălțimea turnului, fie numai de paiantă zidit, în care se cred că sunt mai aproape de zei. Asupra acestora, amestecul cu vulgul, cu poporul, trezește aceiași repugnare, ca și pentru castelanul care a tras zid gros în jurul parcului său, spre a opri contactul cu plebea.

A vulgariza știința azi însă nu numai că este o necesitate socială, dar și un serviciu adus științei însăși. Nu poate îndeplini ori cine asemenea trebuință culturală. A vulgariza nu înseamnă a banaliza știința, ci a îmbrăca adevărul științific în expresiuni luate din vocabularul larg al vorbirii înțeleasă de lumea toată. Popularizatorului i se cere și darul de a ști să croiască haina spre a nu fi barocă, dar și a fi pătruns de rigozitatea științifică de la care nu trebuie să se abată. Prin aceasta face să pătrundă razele binefăcătoare ale științii în bordeiul altfel umed și nesănătos, dar în acelaș timp creiază armata de susținere și admirată conștiință pentru știința înaltă. Îi creiază o atmosferă prielnică. Savantul adevărat trebuie apreciat și prin aceasta susținut material și moral. Popularizarea științii mai are un mare rol. Poate deștepta energiile productive, altfel învăluite mereu în ceață. Prin ceterirea unei Enciclopedii științifice, ca ucenic într'o legătorie, Faraday a căpătat îndemnul lăuntric să stăruiască a fi primit ca laborant în serviciul chimistului Davy. Prin răspândirea cunoștințelor pasteuriane în mulțime, a fost posibil să se adune obolul care a înălțat Institutul Pasteur, ca și daniilor

PE ÎNSERAT

Se 'ntorc robiții gliei dela coasă.
Au lăsat pe dealuri, iarba'n pale
Și coboar'acum, grăbiți, la vale
— Cu vitele odat' se 'ntorc acasă . . .

Dinspre sat răsună glas de acioaie
Și-i răspund talance din cireadă ;
Un purcel cu sfedelul în coadă
Stârnește colbul drumului, a ploaie.

Un mânăzoc sprintar gonește-o umbră
Peste miriștea de soare arsă.
Din văzduhuri raze se revarsă,
Luptându-se cu inserarea sumbră.

Din trișcă, lin, doinirile își spune
Un cioban, — îi păzesc dulăii stâna
Și-un bătrân, subt frunte-și duce mâna
Privind duios la soarele ce-apune.

I. Const. Delabaia

celor umili — de curând făcute — pentru adunarea de fonduri trebuitoare activității laboratoarelor franceze.

Știința vulgarizată pătrunde mai lesne; creiază curente.

Vestita lucrare a lui Humboldt, „Kosmos“, nu e de cât icoana măiastră a unei opere de popularizare, săvârșită de savantul însuși. În loc să fie păstrată numai în bibliotecile speciale, se găsește în casa ori cărui cărturar mai luminat, deschizându-i larg porțile minunățiilor ascunse în continente depărtate. În ziarele mari apuse-ne, acele care nu urmăresc înveninarea de desbinarea oamenilor, ci îndreptarea lor către conștiința valorii individuale, foiletoanele științifice au tot atât de mare cătare ca și romanele-foiletoane, ori chestiunile politice și economice. Ele sunt scrise de specialiști, cunoscători ai tainelor de laborator. Problemele cele mai aride de fizică și mecanică cerească, sunt lămurite în chip desăvârșit bunăoară în „Le Temps“ de către profesorul de la Tulusa, Houlleviege.

Popularizarea științii, azi, în apus, a luat o extensiune corespunzătoare democratizării vieții moderne.

Nu numai specialiști din domeniul științific se folosesc de îmbrăcăminte literară spre a împrăștia dragostea de natură, de știință ca și înțelegerea lor. Literații însăși au pășit în domeniul științific, luându-și subiecte științifice spre tratare. Las la o parte operele de imaginațiune ale unui Jules Verne ori Wells, bazate însă pe adevăruri științifice; de multe ori baza științifică a imaginațiunii lor i-au dus la închipuiri cari s'au realizat mai târziu, așa a fost bunăoară cu tankurile. Nuvelele danezului Karl Ewald, pasionează, instruind tot odată ca și cele mai maestre nuvele cu subiecte din viața omului. Romanul lui Bonsels, „Die kleine Maja“, viața unei albine, a ajuns la edițiuni de sute de mii de exemplare. Este forma cea mai rafinată a popularizării, astupând prăpastia pe care unii vroiau să o țină, între literatură și știință.

În ultima vreme și la noi a început a se tăia o cărare mai statornică în domeniul popularizării științifice. E un semn îmbucurător că se găsesc ziare care fac loc, printre coloanele prea pline de omoruri și furturi, și rubricelor cu conținutul științific, mai înviorător, și mai sănătos pentru suflete.

E iarăși un semn bun că se găsesc edituri, care, cu sacrificii materiale, să publice broșuri pline de cunoștințe folositoare din domeniul științii.

Mai ales în perioada de prefacere politică de la noi, această cărare trebuie să devie drum larg, bătut. E irigarea care dă desvoltarea sănătoasă ogorului prea îndelung însetat.

Viața modernă se bizue pe rezultatele științii, a le nesocoti e o greșeală față de progresul țării. A le închide în cutii de sidef, păstrate la loc apărat, e cași când n'ar exista.

Al de Bâgea

de A. Mândru.

Al de Bâgea, cum le spunea mahalaua, erau doi amărăți. El, un biet omuleț, slăbănog, cu o căpătină stufoasă, sură, băgată între umeri, cu privirile repezi, sperioase, de par'că veșnic l'ar fi urmărit cineva. Avea o pălărie ce-i cădea pe ceafă ca o coajă de mămăligă, și niște haine sfârticate, cărpite și iar sfârticate, că nu se mai cunoșteau cum fuseseră odată și odată. Mai cu osebire pantalonii ruginii, largi peste măsură, peticiți în fund și la genunchi cu bucăți de covor asemeni unui steag purtat prin zeci de bătălii, erau o adevărată minune.

Ea, și mai sfrijită, și mai pipernicită, cu capul cât o tărtăcuță, părând mai mult că se târăște de cât umblă, își potrivea mereu tulpanul pela tample, un tulpan galben spălăcit, cătând, pe cât o iertau puterile, să se țină umăr la umăr cu bărbatul.

Și amândoi, un fel de buccelle gătuite, scofălcite și tăvălite par'că de niște picioare vrăjmașe prin toate noroaiele și varnițele de pela binale, — în fiecare seară se îndreptau spre mahalaua Calicilor din marginea orașului, unde își aveau bôrdeiful.

Dar ca să ajungă până acolo, trebuiau să treacă mai întâi printr'o ulicioară, clisoasă, vâgăunită de scurgerea ploilor ca o albie, pururi plină de băltoace, în care porcii mähălalii — ziua sau noaptea — grohăiau cu râturile afară din noroi ca la ei acasă; apoi, să ridice o muche de deal, să poposească sus, lângă felinar — singurul din partea locului, ori în colț, la cârciuma lui Cârnu, unde se auzeau dărlăituri de cimpoi.

De obicei, dacă aveau gologani, intrau țațoși în cârciumă. Trăgeau câte două stacane de rachiu, și iar porneau la deal. Dacă nu, se gămădeau jos, lângă felinar, cu genunchii la gură ca niște pedepșiți, fără să bage în seamă dărlăitul cimpoiului.

De cele mai multe ori, însă, popasurile acestea nestropite cu rachiu, se sfârșiau nu tocmai pe placul inimei.

— Fa Tasiico, zicea el, la început cu binișorul. — Tu nu mai ai nici un gologan? Ha? . . . Și cum Tasiica în asemenea împrejurări era cam fudulă de-o ureche,

Prieteni morți . . .

Prieteni morți, fantome, iubiri întraripări,
Crepusul v'aduce și clara dimineață:
Sânt zeci de brațe 'ntinse, cresc aiurări, chemări,
Năframe fluturate de dincolo de viață.

Năframe fluturate de dincolo de lume,
De ce e stolul vostru din ce în ce mai plin?
De ce-mi trimiteți lacrimi și zâmbete postume?
Să-mi fi sunat și mie al clipelor declin?

Să fi sunat din trâmbiți acordul meu final
De vin atâția îngeri aiurea să mă poarte?
Trec tot mai multe valuri spre neștiutul mal...
Mi-e scris să fiu chemare de dincolo de moarte?

Mi-e scris, asemeni vouă, pe zid de veșnicii
Să fiu, curând, chemare de dincolo de cripte?
Mi-e scris să fiu chemare trimeasă celor vii,
O, steaguri luminoase pe-amurgul meu înfipte?

Victor Eftimiu.

repetă ceva mai aspru: — Tu nu mai ai nici un gologan? Ha? . . .

Femeia se uită la el prostită, și răspunde fărânit:

— Da' de unde? Am avut doi și ți i-am dat când am trecut pela Chioru. Nu ții minte? . . .

Chioru, însemnă alt popas, jos, în gura ulicioarei. Dar el, om hapșân, n'o credeă. Muerea are. Muerea strânge. Muerea leagă cu zece noduri. Muerea ascunde ca de dracu de ochii bărbatului. Ascunde, ascunde-și-ar numele. Căci bărbatul nu-i om. Căci bărbatul când are 'e-un prost. Dă tot! . . .

Și plin de venin, începeă s'o scoțoască, s'o despoaie până la piele ca pe hoții de cai. Iar dacă se brodea să găsească vre-un ban uitat cine știe de când prin ferfenița de sdrențe sau prin colțurile tulpanului, — atunci scotea papucul și prindea s'o buchisească în cap:

— N'ai, ha? N'ai? Da' aista ce-i? . . .

Și-i dă cu papucul și-i dă, până când amețită, lăsă capul pe umărul lui. Niciodată, însă, nu s'ar împotrivi. Dacă dă, lasă-l să deie. Că el are să intre în iad! El! . . .

Dar nu se mai împotrivea și din altă pricină. Odată, în tinerețe, călcăse și ea alături de drum cu unu Lungu, pe când lucrau la o bină. Și cum el nu se putuse

măsură cu Lungu, căci acesta l'ar fi suflat la pământ numai c'o palmă, n'a zis nimic. Dar de atunci — și sânt vre-o douăzeci și ceva de ani de atunci — ori de câte ori își aduce aminte, îi caută nod în papură, și-o miruește cu papucul, până simte că dacă ar mai dă odată, numai o singură dată, — îl și inghite iadul.

Pe urmă, mai de frica iadului — pe care îl văzuse la biserică, într'un tablou, unde diavoli luau pe păcătoși în furci și-i asvârliau în niște cazane cu smoață clocoțită — mai de rușinea ticăloșiei lui, — se lipea de felinar și începea s'o fure cu coada ochiului. De, oricum, cu dânsa își mâncase și bucuriile și amarurile. Și o milă neroadă, îi sbârcia fața, cât pe ce să-l facă să plângă.

Ea își dădea numaidecât seama cum stau lucrurile, căci se obișnuise să-i pătrundă până în fundul sufletului, și întorcea ochii la el, niște ochi leșinați, ertători, fără pic de lacrimă:

— Ei, lasă, Ioane! . . . Lasă! . . . Acū hai la rachiu! Dé! . . .

Și intrau în cârciumă țațoși, ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic.

Întâi, beă Ion, apăsând cu unghia la jumătatea paharului; pe urmă, beă Tasiica închizând dintr'un ochiu; apoi, mulțămîți și cu

atât pentru ziua aceea, își luau tâlpășița către bordei, unde nu-și așteptă nici cătel nici purcel.

Un pat de scânduri c'o scoartă jerpelită, câteva bulendre drept căpătâi, și . . . adio lume. Dormiau grămădiți unul în altul până se crăpă de ziuă. Atunci, porniau din nou alături, ca doi telegari, juruiți par'că să-și depene amarurile la aceeași căruță pân' or închide ochii.

*

E într'o Sâmbătă seara. Toată săptămâna s'au sdrobotit cărând var și cărămidă, și, acuma, cu mult puținul ce-au putut agonisi, se află în crișma lui Chioru din gura ulicioarei. Și cum afară atâr-nă de ploaie, și nicăiri nu s'ar simți mai bine, s'au așezat gospodărește unul în fața altuia, cu ochii luminoși, picior peste picior, întocmai ca boierii cei mari de pe la cafenele, și gustă încet, tacticoși, din păhăruțele cu rachiu verde.

Amândoi cu câte o pâne neagră, proaspătă, dinainte, — mol-făesc pe tăcute, mușcând aci din pâne aci dintr' un cârnăt, cumpărat în piața mare. Dar rachiu înainte de mâncare, rachiu în timpul mâncării, rachiu și iar rachiu după mâncare, încep să se înfiripeze, să prindă curaj, și iată-i cântând fonfăit, nas în nas, cu coatele pe masă.

Din vreme în vreme schimbă cântecul pe altul mai jalnic. Și atunci, glasurile lor negrăit de pătrunzătoare, se înfrățesc cu toate bucuriile și durerile, se topesc odată cu inimile, se fac una cu lacrimile:

— Aaaaah ioane! . . .

Oftează Tasiica întinzând mâna peste masă la el.

— Aaaaah măi Tasiico! . . .

Se opintește Ion, trecându-și brațul pe după gâtul ei.

Și'n vreme ce afară acum plouă cu bulbuci, încep din nou:

Păcatoasă viața mea
Numai ploi și vreme rea,
Numai inimă amară
Cât și ziua cea de vară . . .

Sau:

Buruian'am fost și sânt
Buruiană pe pământ.
Unde stă și hodinește
Iarbă nu mai încoljeste . . .

Crișma, un fel de corabie a lui Noe, hodorogită, cu tavanul ici, la o palmă de-asupra capului, din

Sonetul unui basm medieval*

A fost o Doamnă'n lumile terestre,
Și'ntr'un amurg banal sau trist — cum vrei! —
Un cântăret ca ceilalți cântăreți,
O amăgi cu strunele-i măestre . . .

. . . Dar el s'a dus spre țința altei vieți,
iar ea, având ne'ncrederea ca zestre,
a alungat de-atunci de subt ferestre
minciunile cântate de poeți . . .

. . . ci anii au adus și-o toamna sură,
și cel dintâi regret muiat în rouă,
i-a încreștit întâia sbârcitură! . . .

O, inima-mi mințită ca o Doamnă,
goni, ironizând, iubirea nouă,
și vestejită, o regretă'n toamnă . . .

Radu Gyr

* Din Volumul „LINIȘTI DE SCHITURI” care apare zilele acestea.

ce în ce mai ficsită de necăjiți,
din ce în ce mai îmbăcsită de
fum de tutun, de miros de nădușială
amestecat cu râncezeală de
doagă, de pereți umezi, de dușumele
putrede, — dela o vreme
ferbând de chiote și gemete înăbușite,
capătă înfățișarea unui viespar,
unde totul e turbure, totul
înebunit de durere, gata să-și ia
lumea în cap.

Cârciumarul, chior și ciupit de vărsat,
se îngrașă în dosul teșghelii,
fără să-i pese decât de banii
acelor osândiți și de unele certuri
iscate ca din senin între anumiți
harțagoși. Pe unii, îi scoate în
pumni și-i aruncă în uliță ca pe niște
sdrențe. Re alții — de cele mai multe
ori borfași — îi ține în respect cu un
ciomag îngrozitor, gros ca pe mână,
numai noduri. Cum le arată ciomagul,
ori se potolesc, ori se cărăbănesc
frumușel pe ușă. Căci cu Chioru nu-i
de glumit. Le înmoaie oasele de le
merge la inimă o lună pe țanc.

În rândul celor buclucași e înscris
și Lungu. Cam trecut cu vrâsta,
dar cioturos ca un copac, și foarte
primejdios când îi vin hachițele.
Mai ales dacă se așază la o masă și
nu i se face cinste, numaidecât îi sare
țandura.

Chioru își rotește privirea și-l
zărește tocmai în fund, cu alți
nătărăi de seama lui. Par'că ar
pune vre-o șotie la cale, după fe-

lul cum ține ochii pironiți în fundul
paharului. „Hm! Ce-o mai fi clocind
ticălosu! . . .” Își zice Chioru,
punând mâna pe ciomag.

Dar iată, că Lungu se ridică greoiu,
și se îndreaptă legănat, gânditor,
spre masa lui Al de Băgea.

Cei doi amărăți, cu mâinile trecute
pe după cap, își cântau focul din
răspuțeri, uitând de toți, uitând de
toate, ca și cum s'ar fi pomenit,
undevă, pe-un vârf de deal:

Foaie verde de trei salbe,
Foaie verde de trei salbe,
Când oiui fi cu plete albe,
Unde mierla huzurește
Iarbă verde n'a mai crește . . .
Of, Off,
Iarbă verde n'a mai crește . . .

Foaie verde de trei brume,
Foaie verde de trei brume,
Amărât n'a fi pe lume
Nice puilul cucului
Ca flăcăul Sandului . . .
Of, Off,
Ca flăcăul Sandului . . .

Lungu, cu mâinile în buzunări și cu
picioarele răschirate, s'a oprit
posomorât, cu'n rânjet acru în
colțul gurei:

— Și zi . . . foaie verde, ha? . . .
Foaie verde de trei salbe! . . .

Al de Băgea dintr'odată muți
ca pământul, se uită la el făcând
fețe-fețe.

Ion strâmtorat și neînstare să-i
înfrunte privirea, bagă capu'n
umere, se face ghem pe scaun,
trecându-l nădușelile. Iar Tasiica
prostită, uluită, cu ochii când la
unul când la altul, prinde a se
înroși. Tot trecutul pare că i se
îngrămădește la cap, și-o mână
ucigașă stă să-i apuce grumazul.
Răsuflă găfăit, tot mai găfăit, își
desface tulpanul repede, aproape
smulgându-l, iar gura i se strâm-
bă oțărât, ca și cum ar fi băut
otravă. Apoi, tremurând ca varga,
se ridică încet, se prelinge pe lângă
masă, și deodată se'nfige cu ochii
în ochii lui Lungu:

— Ce mai vrei, tâlharule? . . .

Glasul ei sugrumat, chinuit, ca
țâșnit de supt tâlpoiul unei case,
trezi în Lungu simțimante protiv-
nice. Rânjetu-i batjocoritor dispăru.
Și în loc să se încrunte ca de
obicei, mustățile-i lungi și roșcate
avură un tremur ușor. S'ar fi
zis, că'n cugetu-i neguros se dă
o luptă nebănuită. Femeiușca
acea mică, nenorocită, care pe
vremuri se supusese ca un copil,
îi rupea inima, îi scotea ochii. Ca-

nonită și ciocănită cu papucul ani și ani din pricina lui, găsise destulă putere să-i stea în cale. Destulă ură, destulă sbucnire de suferință, destulă imputare în cele câteva cuvinte.

Frumușică, tare frumușică și vioaie altădată, în tinerețe, se ținuse de dânsa, îi făgăduise chiar că are de gând s'o ia dacă-l lasă pe Ion, și pe urmă . . . haimană ca toate haimanalele s'au ndurlugat cu altele. Acuma, o are ici, supt ochi, urărită, nenorocită . . . Grozav de nenorocită! . . . Și doar în cei douăzeci de ani și ceva s'au mai văzut, s'au văzut mereu. A răs chiar uneori când o papucea Ion. Și tocmai azi . . . tocmai azi să-i pară rău? . . . Haida, de . . . ! Și dând capul pe spate, voi să se scuture de gânduri ca de un jug. Dar glasul Tasiicăi îi răsună încă în inimă :

Foaie verde de trei salbe . . .
Foaie verde de trei salbe . . .

Era același cântec, pe care atunci, în fierberea dragostei îl cântase cu dânsa de se cutremurâ schelea. Același cântec, care mai adineaurea l-a făcut să se scoale de pe scaun fără să știe de ce.

Se uită la dânsa ca la o arătare, și inima-i sfârâi după anii duși pentru totdeauna, ca după o comoară risipită în zădar. Poate că dacă ar fi luat-o, eră mai bine. Mai bine și de el și de dânsa. N'ar fi ajuns atâta de ticălos! . . . Atâta de . . .

— Ce mai vrei?

Se răsti din nou Tasiica, văzându-l că nu dă semne de viață.

Atunci el, spre marea ei uimire, răspunse cu glas doborât :

— Un păhăruț de rachiu . . . și mă duc! . . . Am să mă duc de pe-aici!

Băgea ridică ochii și-l privi iscoditor. Niciodată nu-l văzuse așa de prăpădit. Puse mâna pe sticlă, umplu un păhăruț, și i-l întinse fără să zică nimic.

Lungu luă păhăruțul, se uită la el dând cu mâhnire din cap, și repezindu-l dintr'odată pe gât, porni spre fundul prăvăliei, cu buza de jos blegită, legănându-se, de parcă l'ar fi dus cineva la tăiere.

Cârciumarul, care toată vremea nu-l pierduse din vedere, puse ciomagul la o parte și rămase nedumerit. Li cunoștea povestea,

Dimineață de toamnă Scrisoare de toamnă

O răcoare aspră pe oraș . . .
Ca un ochi pizmaș
Soarele se uită peste deal.
Toate clopotele dau semnal.

Parcul este obosit de ploii.
Arborii pe jumătate goi
Brațe slabe n'tind la cer, prin nori,
Ca un trist convoi de cerșetori.

Fruzelor căzute pe alei
— Unde's ciori în loc de porumbei —
Li's obrații încă uzi de plâns.
Un moșneag, grămezi-grămezi le-a strâns.

Clopotele iarăși dau semnal . . .
Soarele-a sărit de peste deal
Și asvârle argintii săgeți
După câțiva nori opuși, răzleși.

Iubito, frunzele-au căzut de mult.
Eu stau la geamul aburit și-ascult
Ce jalnic sună clopotul acum —
Și nu e nici țipenie pe drum.

De săptămâni burează ne'nțetă
Și florile au putrezit în strat,
Și parcă soarele s'a stins de-un veac,
Iar lumea e bolnavă fără leac.

Un tren, departe, geme desperat —
Pe-aproape, un gardist a fluerat,
Trezind sub ceru'ndoliaț fiori
Incât s'a speriat un cârd de ciori.

Eu stau la geam. Sunt vesel, trist? Nu știu.
În păclă ochii obosiți îi țiiu
Și-aștept să-mi vină gândurile'n stol
Din lungul, nesfârșitul lor ocol.

George A. Petre

cum o cunoștea pe-a tuturor bejivanilor din prăvălie. Dar purtarea lui Lungu îl uimea peste măsură.

Nevastă-sa, durdulie, sprincenată, și . . . nu prea ușă de biserică, venită în grabă să-i țină locul la o adică — prinsese totul dintr'o aruncătură de ochi, și-acuma, dintr'odată pe gânduri, stă lângă bărbatu-său, cu coatele pe teșghea, urmărind fiecă mișcare a lui Lungu. Dela un timp, privirile-i lunecară în altă parte, la masa de alături, pironindu-se pe-o mustăcioară de abea mijind.

Chioru, tot nedumerit, se plecă la urechea ei:

— Ce-o fi pățit de-a plecat așa opărit? . . .

Cârciumăreasa, încălzită, furată cu desăvârșire de trezirea unei amintiri, — tresări ca de pe altă lume; și înroșindu-se până în albul ochilor, răspunse ca și cum s'ar fi agățat de-un fir de aur:

— Mai știi? . . . Te pomenești că și ticăloșii au uneori inimă! . . . Mai știi? . . .

Nu trecu mult și glasul lui Lungu, cam răgușit dar tot puternic, se auzi sugrumat de durere:

Foaie verde de trei salbe . . .
Foaie verde de trei salbe . . .

Al de Băgea iarăși față în față, ascultau fără să se privească. Dela o vreme, Ion începă să toarne pe gât pahar peste pahar. Tasiica îl fură pe supt sprîncene, tremurând din tot trupul.

Glasul lui Lungu din ce în ce mai pătrunzător, umplea cârciuma de fiori:

Foaie verde de trei brume . . .
Foaie verde de trei brume . . .

Iar când ajunse la vorbele din urmă —

Nice puiul cucului
Ca flăcăul Sandului,
Of, Off,
Ca flăcăul Sandului . . .

Tasiica își trase tulpanul pe ochi să nu i se vadă lacrimile, și se sculă sughînd:

— Da, haide bre odată! . . .

S'a isprăvit. De-acu nu mai are nctro. Trebuie să intre în iad. Mormăi Ion ridicându-se de par că ar fi avut apă în picioare. Și ieși în uliță, mohorât, poticnindu-se.

Tasiica, îngrijorată, se dădu pe lângă dânsul, chipurile să-l sprijinească.

SINGURĂTATE

— Lasă-mă! . . . Răcni el. —
Lasă-mă! . . .

’Ploaia a încetat de mult. Dar norii bolovăniși din zare în zare, se rostogolesc, amenințatori, atâr-nând greoi, gata să se desfunde.

În ulicioară întuneric besnă. Iar cele două garduri ridicate prăpăș-tios de o parte și de alta, fac în-tunericul și mai de nepătruns. Ai fi zis, că’n fața celor doi întăr-ziași se deschide o gură de tai-nișă neagră, tot mai neagră, plină de primejdii nebănuite.

Din când în când fulgere neaș-teptate, urmate de bubuituri pu-ternice, ici, de-asupra capului, îi înspăimântă până într’atâta, încât se opresc zăpăciți, se închină repede-repede, cu ochii în toate părțile. — Apoi, iar întuneric, iar drum, frământând clisa, mătăhă-ind, bombănind, scăpătând prin băltoace.

Porcii stârniți de prin otacuri, grohăesc speriați năpustindu-se în besnă ca niște duhuri.

Ion ținând laturea drumului, merge înainte, foc de mânios. A luat papucii în mână să nu-i ră-măe prin noroi, și luptă din răs-puteri: când cu întunericul, când cu cleiul de supt picioare, când cu porcii.

Uneori e răsturnat, tăvălit prin mocirlă. Tasiica îl ajunge și-i dă ajutor să se ridice. Atunci, el, se opinteste mocrnit: — Și zi . . . foa-ie verde . . . ha? Foaie verde . . .

Iar glasul lui tot mai întăritat, rănește par’că pustietatea, o face și mai înfiorătoare.

De prin grădinile lăturalnice, se ridică un miros puternic de flori, de bălării, de pământ înviorat. Dar Ion nu vede de cât besna, nu simte de cât noroiul și mânia. Ap-roape la fiecare pas injură, se în-crunță, și iar injură. Cleiul de supt picioare din ce în ce mai anevoios, îl încrunță și mai rău:

— Tasiico, fa Tasiico, oare așa a hi în iad? Ha? Așa a hi?

Tasiica auzind de iad, înțelege unde bate Ion, dar o face pe proasta.

Ion se oprește și mai înăsprit:
— Oare așa a hi în iad? Ha? Așa a hi? . . .

— Ho, că nu-s surdă . . . Am auzit!

— Dacă ai auzit, de ce taci? . . .

— Păi, că n’ai hi așa de nă-rod să te vinzi Satanei! . . .

Ion blejdi ochii, scutură din cap cu năduf, și dintr’odată iadul

Singurătate, singurătate sălbatică și mută,
Când simt umbra ta cum gându’ mi sărută,
Văd cum ne’nțelesul își deschide porțile
Și-o mână nevăzută, mi-aprinde’n cale

[torțele,

Să văd și să cuprind în ochi nemărginirea.

Singurătate, singurătate, minune nepovestită,
Tu ești îndrăgostita celor cari văd și

[scurmă,

Acelor cari se sfârșesc în dorul de a și
Cum a fost pământul în prima lui zi
Și cum va fi în ziua de pe urmă.

Singurătate, singurătate fără de început,
Când te privesc cu ochii minții și te-ascult,
Întrezăresc pe Crist printre măslini
Cum tu’i spuneai, că-a doua zi cu spini
Îl vor încununa și-i vor da fiere,
Ca și în fața morții să n’ aibă mângăere.

Singurătate, singurătate, care în largul tău
Îmi odihnești, limpezind, sufletul meu;
Atât mă simt de mare lângă tine,
Că dela cer până la mine
Îmi pare-o aruncătură de săgeată doar
Și nu un nepătruns hotar
Cum simt când o, apuc pe căi streine.

Al. Negură

dela biserică, din tabloul acela, din pridvor, pus acolo cine știe de ce mințe sănătoasă, — îl băgă în răcori. Și din ce în ce tot mai stăpănit de vedenia diavolilor cari luau în furci pe păcătoși și-i aruncau prin căldările cu smoală clo-cotită, — începū să nu-și mai deie seamă pe unde calcă.

Mai ales Satana — talpa iadu-lui — i se înfipsea în minte de par’că îl vedeă aidoma: negru, cu coada înbârligată, cu ochii scânteietori, cu coarnele ascuțite, cu limba roșie și dinții rânjiți. Și cum în stânga ținea o furcă de fier, iar în dreapta un biciu de foc, învărtindu-l din poarta iadu-lui hohotind batjocoritor, gata să ardă pe un biet păcătos. — Ion se scutură de frig. Și lucru ciudat. Cu cât se munciă să-l gonească din minte, cu atât i se arăta mai înfricoșat.

Dela o vreme, tâmpilele începură să-i svăcnească, inima să-i bată ca un clopot, urechile să-i vâjăie. O sudoare rece îi imbrobonă frun-tea, și-un puhoi ferbinte, clocoti-tor, părea că-l duce fără voie, înainte, tot înainte.

Flacăra iadului, acuma ici, la o palmă de loc, îl dogoriă, îl păr-joliă ca o gură de cuptor. Iar bi-ciul Satanei îi fulgeră pe dinainte, îl atingeă uneori, frigându-l până la măruntaie, cât pe ce să-l apuce din vârtejire, să-l arunce în căldările cu smoală.

Găfânid, fără putere de grai, Ion întinse mânele ca spre a se apăra. Dar deodată biciul i se în-colătăci de picioare ca un șarpe, simți că se poticnește, și cât ai clipi, se prăbuși de par’că s’ar fi dus în fundul iadului.

De lângă el, o matahală neagră, mai neagră de cât Satana, se re-pezi în întuneric, grohând.

Ion, cu gâttelej arzând, cu limba uscată ca iasca, gemū sufocat:

— Tasiicoo . . . Tasiicoo!

Femeia alergă blestemând. El se agățā de dânsa ca de torțile cerului, dârdâind:

— Iadu, Tasiico! . . . Am vă-zut iadu! . . .

— Doamne, Maica Domnului!
. . . Se închină femeia infiorată.
— A hi! Da’ fă-ți cruce și zi după mine: „Împărate ceresc, Mângâi-torul, Duh al adevărului . . .”

Ion ridicat într’un genunchiu, clănțanind de spaimă, îngăimă făcând cruci peste cruci:

— Împărate ceresc, Mângâi-to-rule, Duh al adevărului . . .

— „Vistier al bunătății și dătă-tor de viață . . .”

— Vistier al bunătății și dătă-tor de viață . . .

— „Vino și te sălășluește întru noi . . .”

— Vîno și te sălășluește întru noi . . .

— „Și ne curățește de toate spurcăciunile . . .

— Și ne curățește de toate spur-căciunile.

— „De toate duhurile . . .”

— De toate duhurile . . .

— Și ne mântuește . . .”

— „Și ne mântuește . . .”

— „Amin! . . .”

— Amin! . . .

— Ți-ai făcut cruce? . . .

— Mi-am făcut! . . .

— Așa! . . . Acū scoal’ și nu te mai gândi la rău . . .

Ion, limpezit ca prin minune, se ridică binîșor, se pipăi să vadă dacă-i tot întreg, apoi supus ca un copil, se ținu de poale ne-vestii, până fu scos la lumină, sus, în vârful dealului, lângă felinar.

Tasiica mai puțin băută, se cinchi jos, ca de obicei, căutând

să-și vie în fire. Nălucirea lui Ion o umpluse de groază. Aproape să vadă moartea cu ochii.

Ion tăvălit, doldora de noroi, neîndrăsnind să mai intre în crișmă în halul acela, — veni să se așeze lângă dânsa, cu spatele la felinar. Ținea ochii în pământ, ca și cum s'ar fi silit să-și adune mințile, dar fără să isbutiască. Din când în când se uită împrejur ca spre a se încredința că nu-i singur, și iar puneă ochii în pământ. Spaima prin care trecuse, îl prostise, îl îmblânzise.

Încetul cu încetul, însă, mai lumina felinarului, mai dărlăitul cimpoiului din crișma lui Cârnu, — îl făcu să vadă întâmplările ca printr'o pânză. Apoi totul se sterse, se risipi.

Deodată, cimpoiul gemu ușurel, și-un glas răgușit de bețivan îi isbi auzul, ascuțindu-i gândul, trezindu-l din buimăcială cu de-săvârșire. I se părea? Sau glasul acela, era glasul lui Lungu?

„Foaie verde de trei salbe . . .

„Foaie verde de trei salbe

— Tasiico, se oțări el întunecat. — Auzi? . . .

Ea se uită la dânsul năucă:

— Ce-i măi prostule? Iar? . . .

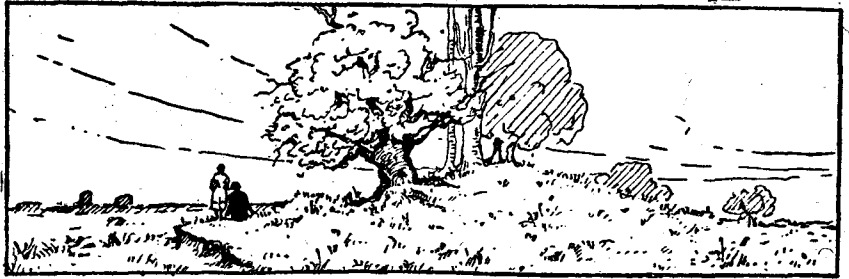
— Auzi? . . . Repetă el, arătând cu mâna spre cârciumă. — Auzi?

Glasul bețivanului, oricât de tare de ureche ar fi fost ea, o făcu să se îngălbinească. Aducea, ce-i dreptul, cu glasul lui Lungu, dar tot nu-i venia a crede. Pe unde să fi ajuns înaintea lor? Numai că o luase peste râpă! Căci altfel . . .

Și rămase bleagă, neclintită, urmărind cântecul în gând, ca pe-un suflu de amintiri, venit de departe . . . foarte de departe . . .

„Vra să zică, tot o iubise Lungu! Tot n'o uitase!” Și cum stă furată de gânduri — căci ori cât ar fi fost copleșită de necazuri, trecutul încă îi da fiori — simți că sufletul i se încălzește de-o mână mai târzie, fără nădejde, întocmai ca de unele păreri de rău ursite să te urmărească până în pragul morții.

Dar asta nu ținu mult. O clipă doar: de reînviere, de lumină parcă, și-atâta tot. Pe urmă, toropită de oboseala anilor, se ghemui în felinar ca o bucea cu vechituri, și rămase surdă: și la cântec, și la injurători.

INGENUNCHERE

Astăzi mi-a plâns în suflet noaptea lacrima blondă a lunii . . .
Gândului am prins cunună petalele de umbră-albastră
Și'n vârful degételor prinzând
Făclii
Stelele care picau de sus,
Pe iazul amintirilor am căutat adânc
Iubirea noastră . . .

Flopii melancolici își leagă pe vânt mătanile de ntuneric.
Din sghiabul de sub pleoape culeg mănunchi sărutările tale moi,
Și ca un cioban nebun ce-și paște turmele de umbră
Visez la tine căutând sub lună, „Trifoiu'n patru foi.”
E timpul când nebunii rād crucindu-se cu limba'n cerul gurii.

În mine răsul se rostogolește ca bulgării de humă pe-un sicriu,
În umeri vântul mi-a crescut ghirlande mari de umbră
Și'n suflet simt cum ninge'n cet, încet,
Ca'ntr'un pustiu . . .

Genunchii mi se frâng și chem prelung ca'ntr'o odae părăsită.
Din trecutul tânăr adun sfielnic visul
Petale-cu-petale.
Acum mi-i sufletul o fluturare mută și albă de batistă
Și'ncovoiat,
Pe mâna mea sărut dureros amintirea mânilor tale . . .

N. Milcu

Din când în când, Ion o scuipă furios, sgâlțâind-o ca pe-o ușă ruginită:

— Foaie verde . . . ha? . . .
Foaie verde! . . .

În cele din urmă scos din răbdări că nu vrea să răspundă, începu să-i tragă cu papucul, ca de obicei.

Dar, ea, nepăsătoare, mereu nepăsătoare, închisă într'însa ca o scoică după asfințitul soarelui, — primiă loviturile fără să murmure, fără să dea semne de viață.

Deodată, o șuviță de sânge răsară de supt tulpă, se prelinse de-a lungul feței, scăpătând pe mâinile aduse cruce la piept.

Ion desmeticit, lăsă papucul. Numai de cât, o flacăra arzătoare, cumplică, îi dogori obrazii. Iar hohotul Satanei din gura iadului, aieva, îngrozitor de aieva, îi scrijălă inima. Se făcu ghem și începă să tremure. Apoi, cu ochii sticloși, cu degetele sgârcite, în stare să se agațe și de un fir de iarbă, — îngenunchie lângă dânsa, și atingând-o pe umăr — poate pentru întâia oară ca pe-un lucru sfânt — se aplecă la urechea ei spăimântat, gâfâind rugător:

— Tasiico! . . . Ea, Tasiico, ai murit? Ha? Ai murit? . . .

*

Dimineața, soarele-i găsi îngărămădiți unul în altul, horăind, ca după o muncă peste puterile lor.

Ceva despre mentalitatea americană

de Dr. Andrei Sigmund
prof. universitar.

Înainte de a-mi comunica concluziile trase din cele experimentate asupra priceperii americane, voi pomeni iarăși unele cazuri caracteristice, din cari și cititorul își poate forma o părere proprie.

Nici în Newyork și nici în Statele-Unite nu există diferite clase la tren. Toată lumea plătește aceeași taxă și călătorește împreună. Sunt unele restricțiuni, anume că în cutare vagon fumatul e oprit sau călătorul poate uza numai un anume vagon care are indicat locul de destinație unde merge și călătorul, etc. Locul tău e stabilit și, prin urmare, nu ți-l poate ocupa altă persoană, însă nici tu nu ești îndreptățit să-ți schimbi locul după plac. E o egalitate desăvârșită, realizată față de toți. Te poți abate numai în cazul când îți asiguri un compartiment separat prin cumpărarea mai multor bilete, ori, fiind milionar, plătești o sumă oribilă pentru un vagon separat sau trenul extra.

În localurile publice, și mai puțin poate fi vorba de vre-un fel de inegalitate. Aceasta poate avea loc din punctul de vedere al buznarului sau cumva al toaletei. În unele localuri e prescrisă toaletă de seară și prin urmare, dacă nu observi această cerință, vei fi nevoit să cauți alt local unde această formalitate nu e cerută.

Cu totul altfel stau lucrurile în privința banilor. Banii se bucură de o suveranitate. Dacă îi posezi, toate ușile ți-se deschid. Contrariu trebuie să te mulțumești cu cele mai mici bucurii ale vieții.

Mai este un alt capitol caracteristic al vieții sociale americane, care meritând un studiu special, îl vom lua în considerare mai târziu.

Mentalitatea materialistă a poporului american stă însă într-o strânsă legătură cu pricepera lui socială a egalității. Banul, mijlocul a-tot-puternic, a contribuit cel mai mult tocmai la desvoltarea sentimentului de egalitate. Deoa-

el poate fi câștigat de toată lumea, dacă individul posedă ca-
economice de a reuși pe
„moneymaking” — acela

Augustin G. Pall: ORBUL.

de a câștiga bani — chiar banul trebuie considerat ca cel mai eficace mijloc democratizator. Astăzi poate ești numai un simplu lucrător, însă după câțiva ani devii milionar, pe când, contrariu, milionarul de azi, pierzându-și averea, va începe din nou ca lucrător modest. Deci, dată fiind posibilitatea pentru toată lumea de a-și procura ori pierde banul, mijlocul a-tot-puternic ce îndrumază viața individuală, indivizii trebuie să mai recunoască și principiul egalității ca consecvență a egalității posibilităților existente, ceea ce e un fapt. Pentru a caracteriza pricepera în practică, citez și alte cazuri.

La un moment dat se oprește lângă mine, în fața unei prăvălii, un automobil elegant, condus de un șofer în livrea. Unul dintre pasageri, o doamnă tânără, s'a coborât, intrând în prăvălie, pe când cealaltă, o doamnă mai bătrână, a rămas în automobil. Judecând după exterior, doamnele erau probabil foarte bogate. Cu toate acestea șoferul coborând din automobil începu o vie și intimă conversație cu doamna mai bătrână (pe care am ascultat-o mirat dela oparte) pe care n'au întrerupt-o decât după un sfert de oră, când a ieșit din prăvălie cealaltă doamnă.

Un alt caz similar am întâlnit la o uzină. Patronul și lucrătorii lui au mers împreună să ia masa

la acelaș restaurant. Eram și eu cu ei. Toți s'au așezat la aceeași masă. Am conversat despre diferite evenimente, am discutat chestiuni politice, etc. Patronul, în afară de uzină, se simte egal cu lucrătorii lui.

Menționez un al treilea, și cel mai caracteristic caz în ceea ce privește pricepera americană în chestiune.

Am luat parte la o agapă aranjată de-o familie în locuința sa proprie. În America, în afară de recepțiile miliardarilor, o asemenea agapă are întotdeauna un caracter familiar, cu alte cuvinte invitații stau într'un contact social mai intim, ceea ce presupune un fel de prietenie. Acolo am urmărit fraternizarea elementelor eterogene, dacă luăm în considerare profesiunile participanților. Printre alții, luau parte la agapă un bancher cu soția, fetele unui comerciant bogat, câțiva negustori cu familiile, un rentier bătrân, iar între tineret se mai aflau și o modistă, un chelner, un student, o domnișoară doctorandă, etc. Un adevărat conglomerat social american, dintre care însă niciunuia nu i-a venit ideea de a-se face o distincție după profesiune, între om și om, presupunând bineînțeles o purtare convenabilă. Toți s'au simțit egali. Numai unul a reușit să-și câștige o avere considerabilă și deaceia a venit la

agapă în automobilul său propriu; ceilalți deși n'au ajuns la un bun sfârșit, totuși se consideră printre bogații de mâine.

Aș putea cita încă multe cazuri experimentate, toate fiind dovezi despre generalitatea sentimentului democratic. Americanii văd în fiecare suflet pe un reprezentant al genului uman și aflându-se pe pământul american, trebuie să se bucure de deplina protecție a lui „Miss Liberty.” Deaceea americanii, deși nu simpatizează nici cu japonezii nici cu chinezii, totuși în ceea ce privesc drepturile omenești, ei le respectă față de aceștia tot ca și față de cealaltă lume. Și lor li-se cuvine titlul de Mrs. ori Mr. (doamnă sau domnule) cu toate că sunt boicotați din toate intimitățile sociale. Această boicotare merge până acolo că nici copiii albi, deși sunt conșcolari cu cei negri, când ies dela școală, nu-i vezi mergând împreună cu aceștia. Din contră însă, când este vorba de vre-un contact comercial, atunci imediat se ridică bariera socială, căci principiul egalității n'ar suferi o atare restrângere socială.

Intr'adevăr, ar fi greu de răspuns la întrebarea: de unde această antipatie? Căci și printre negri se află foarte mulți lucrători diligenți sau oameni cinștiți, dovedit prin faptul că și ei sunt aplicați și angajați la deosebite întreprinderi, ca și cei albi, iar pe de altă parte mulți au reușit să-și câștige averi considerabile. Am întrebat multe persoane competente despre motivul acestei antipatii, dar n'am primit niciun răspuns acceptabil. Pentru a caracteriza măsura până unde merge antipatia, citez un singur caz.

O fată albă s'a căsătorit cu un comerciant alb, originar dintr'un sat din sud. A fost o căsătorie din dragoste. Perechea a trăit fericită doi ani, până când femeia a născut o fetiță „colorată”. A urmat o consternație nemaipomenită din partea soției și a familiei sale. Investigarea cazului a dat dovezi că bunică bărbatului fusese o neagră. Din acel moment femeia — deși înainte își iubise până la sacrificiu bărbatul — nu l-a mai putut suferi și s'a despărțit de el. Biata fetiță a crescut la o fată frumoasă, și deși după tatăl său fiind bogată, nu s'a putut mărită, căci nici frumusețea

A C A S Ă

Căsuță, floare întârziată
În lunca amintirei mele;
Căsuță, floare întârziată,
De după gardul de nuele
Te uiji la lumea' negurată.

Sub coperișul de șindrilă
Imi râde azi copilăria,
Sub coperișul de șindrilă
Crescu pe vremuri poezia
Cum crește 'n casă o copilă.

Din lume întorcându-mi pasul
Vin să te văd în sat rămasă,
Din lume întorcându-mi pasul
La poarta ta îmi piere glasul
Și plâng de ce găsesc acasă.

O umbră tristă se strecoară
De la cuptor pân'la fereastră,
O umbră tristă se strecoară
S'asculte vântul de afară,
Cum urlă 'n grădinița noastră.

O, sfântă umbră, împovorată
De toate-aducerile-aminte,
O, mamă, umbră împovorată,
Vin pentru cea din urmă dată
Să-mi dai povața ta cuminte.

Adăpostit la casa veche
Ca cerbul fugărit de fiare,
Adăpostit la casa veche,
Să-mi cânti și-un cântec la ureche,
Apoi să plec în lumea mare.

Volbură Poiană

nici bogăția ei n'a putut birui antipatia albilor, iar cu vre-un negru n'a vrut ea să se mărite.

O consecvență a sentimentului general de egalitate este cinstirea muncii. Din acest punct de vedere nu există niciun fel de prerogativă. Lucrătorul manual sau cel spiritual sunt stimăți la fel, numai valoarea bănească a muncii e prețuită după valoarea lor economică ori socială. Deaceea profesiunea pe de-o parte nu poate da loc la o clasare socială, iar pe de altă parte nici nu împiedică pe cineva să-și valorifice în mod liber și complect capacitatea sa fizică sau spirituală. Nu ești împiedicat din cauza punctelor tale de vedere sociale să devii un funcționar înalt, chiar dacă mai înainte te-ai îndeletnicit cu vre-o profesiune manuală, căci, după mentalitatea americană, nu există muncă josnică. Iar, dacă te-ai născut dintr'o familie înaltă, aceasta nu constituie un titlu de drept cu care să ajungi la un post sinecural. Trebuie să lucrezi; altminterlea nu vei fi protejat, afară dacă nu faci parte din acei norocoși cari au moștenit averi considerabile. Totuși, ar fi o mare greșală să credem că cei bogați nu lucrează. Din contră, în general, nu numai tatăl, ci și fiii, și deseori chiar fiicele lui, lucrează toți, cu totul similar, alături cu ceilalți membri productivi ai societății. Cauza acestei silinți generale trebuie căutată în sentimentul mate-

rialist al poporului american, care consideră câștigarea banului ca un scop, nu ca un simplu mijloc ajutător al vieții sociale. Deaceea, oriunde privești, întâlnești o neînteruptă goană după dolari. Fi-rește, din punct de vedere economic acest mod de a vedea contribuie mult la creșterea bogăției naționale, dar viața sufletească, lipsită de hrana idealistă, suferă foarte mult. Incontestabil că tocmai în zilele noastre se simte mai mult nevoia ca producțiunea bunurilor materiale să devie potentată, însă e inadmisibil să pierdem din vedere echilibrul necesar. Sufletul prea materialist nu e un ogor roditor pentru sămânța din care cresc arborii seculari ai culturii. Sentimentul materialist va clădi fabrici, uzine uriașe și palate luxoase, dar va uita să înalțe temple pentru artă, pentru cultivarea idealismului.

În privința bunurilor materiale Statele-Unite sunt foarte bogate; piețele și magazinele sunt arhipline cu alimente și tot soiul de articole chibzuibile, dela cele mai ieftine până la cele mai luxoase. Americanii sunt fără măsură de bogați față de noi, europenii, cari am suferit pierderi colosale în războiu, — însă și noi posedăm o bogăție, o comoară neprețuită, ce ne-a îndreptățit în trecut și ne îndreptățește și azi să fim mândri: avem un suflet idealist, creator al culturii noastre strălucitoare, și care a dat naștere și a inspirat

cei mai mari bărbați pe terenul științelor și artelor. De aceea nu trebuie să invidiem pe americani pentru marea lor bogăție materială, când și noi posedăm colosală bogăție a sufletului: cea culturală. Această bogăție nu numai că ne poate mângăia în tristele zile ale prezentului, ci ne dă posibilități să reclădim toate edificiile dărâmate de războiul european, dacă, bineînțeles, vom păstra sufletul idealist și vom lucra ogorul cultural, răspândind forța luminoasă și creatoare a culturii în sufletul tuturor.

Oradea-Mare, Septembrie 1924.

Stridente

Sufletul meu e o coardă care-a plesnit
Și mintea mea foc de vreascuri ce arde
[mocnit.

O, sufletul meu sună strident, strident.
Neptunul Îndârjirei scurmă cu-un trident
Fundul ochilor mei — mări liniștite.
O, furtună! Deslănțue-mi-te!
Deslănțue-mi-te!
Unde sunt vechile armonii?
Coardă plesnită, nu mai le știi . . .

Ioan Ciorănescu.

Te-am văzut aevea?
Ai atins pământul?
Și-a foșnit mătasa,
A foșnit veșmântul?
Sau prin vis un înger
A sburat o clipă
Și-a fost poate numai
Foșnet de aripă?

„Cântec de iubire” e în același gen și formă.

Bucata „In liniștea nopții”, cu vraja din grădină și albi crini de pe straturi, are ceva din Anghel „poetul florilor.” Am făcut aceste apropieri, sugerate la lectură volumului, fără nici o umbră de imputare.

„Romanță” e duioasă și de un lirism discret: e un dialog între o străină și un drumeț: străina îi spune să rămână la mare, drumețul — recte: poetul — căruia îi e dragă străina, o roagă să meargă în țara lui: străina însă îi spune categoric:

— „Eu am crescut pe ape și marea-i
[fermecată
Și marea nu mă lasă în țara ta să vin,
Și nu-ți voi fi mireasă acolo nici odată. —
Rămâi la noi, la mare, rămâi drumeț
[străin.”

Și atunci drumețul rămâne.

În tot volumul întâlnim versuri curgătoare și bine construite. Mai adăogăm o calitate: limba românească îngrijită, afară de câteva prozaisme care s'ar fi putut înlătură.

În poezia erotică românească de după război, d-l G. Rotică își va avea fără îndoială, prin acest volum, un loc bine stabilit și bine meritat.

CRONICA LITERARĂ

de Ion M. Gane.

„Paharul blestemat”

— Poezii de G. Rotică —

D-l G. Rotică, unul dintre cunoscuții poeți pe cari ni l-a dat „dulcea Bucovina,” a scos de curând, în editura îngrijită a Casei Școalelor, al treilea mănunchiu de poezii originale, sub sugestivul titlu de „Paharul blestemat.”

În seceta lirică ce a coprins literatura noastră contimporană, apariția acestui volum o salutăm cu multumire. Sunt aproape toate bucăți erotice; poetul simte și amărăciunea dar și farmecul iubirii.

Facem două mari despărțituri: în unele poezii e mai multă stăruință întru închegarea unei concepții sau unei definiții; în altele, de o factură ușoară, e mai mult sentiment și mai multă gingășie: de-o parte poezii oarecum intelectualiste, reci, de altă parte romanțe și cântece.

Așa, în bucățile din prima categorie, păcatul nu mai este urgisit:

În haina-i defăimată în care l-a mbrăcat
Călugăria lumii când l-a numit păcat,
Eu n'am găsit din praful vreunui drum
[murdar

Un singur fir măcar.

Primăvara, care de obicei îndeamnă pe poeți la viață intensă, pe bardul bucovinean îl întristează, deși ea vine însoțită și de amorul binecuvântat:

Ființa mi-o cuprinde tristețe nesfârșită
Când soarele isbește în geam, năvălitor:
Asemeni mă'ntristează și ochii tăi, iubită,
Când ochii mi-i inundă cu primăvara lor.

Toamna însă, cu păcelele și melancolia ei, răsfrânge ceva din nostalgia poetului, apropiindu-se astfel mai mult de sufletu-i.

În „Mă chiamă oceanul,” iubirea este definită astfel:

Iubirea mea nu-i raza candidelor visări,
Iubirea mea-i o noapte țesută din mistere,
O noapte care fuge de pace și tăcere,
O noapte 'ndrăgostită de sbuciumate mări.

Comparația însă, păcat că nu e adâncită mai departe în strofa care urmează.

Romanțele și cântecele sunt superioare celorlalte. „Lydia,” amintind pe departe de St. O. Iosif, este cea mai frumoasă poezie din volum, de o gingășie rară și de o discretă melancolie. Desprind primele două strofe:

Te-am văzut aevea
Undeva pe lume?
Te-am văzut deaproape
Și ți-am spus pe nume?
Sau cândva 'ntr'o noapte
De visări senine
Mi-a vorbit un înger,
Mi-a vorbit de tine?

CELE TREI CRISURI ÎN ȚARĂ

Octombrie

1924

SCRISORI DIN BANAT

de Traian Birăescu.

Timișoara 1 Oct. 1924.

Doina nu e numai plânsul și suferințele atâtor generații de ieri, nu e nici jalea cântată a românului de azi. Doina e mult mai mult.

În ea e prins și freacățul când mai blând, când mai înfiorător al codrului, susurul lin al isoarelor, dar și șopotul vâlelelor. Și tot în doină e prinsă și frământarea sufletului sbuciumat de obidă al românului. Doina e cântecul munților și văilor, luncilor și vâlelelor noastre cu toată bogăția lor de frumseți, doina e povestea tuturor durerilor noastre din trecut.

Poate de aceia e și atât de greu să încadrezi într'o anumită formulă, să îmbraci în imagini, sentimentele pe care le produce doina în sufletul românului.

Doina trebuie simțită, ca să poată fi înțeleasă.

Cele 52 de coruri, cari au luat parte la olimpiada cântecului românesc în zilele de 27 Sept. la Timișoara, ne-au făcut să simțim toată puterea de evocare a doinei românești, să pătrundem versul în care bate pulsul durerilor și amintirilor de odinoară.

În fața unui public de 5000 inși, cei 1500 cântăreți ai Bănățului ne-au înfățișat prin doină nu numai povestea duseoasă cu rarele clipe de înălțare a neamului, ci și pământul pe care s'a format sufletul acestui popor.

* * *

Intr'o atmosferă stăpănită încă de constatarea, că în Banatul nostru la școalele primare sătești aproape 20% din posturile de învățători, de luminațori ai satelor nu se pot complecta din lipsa de personal didactic, că slova menită să ducă lumină și mângâiere până în cele mai depărtate cătune e tot mai puțin accesibilă din

causa scumpetei tocmai pentru cei ce au mai mare nevoie de ea, d. Simion Măndrescu profesor la Universitatea din București și-a ținut conferința despre soc. „Graiul Românesc”. În sala cea mare a Cercului Civilo-militar din Timișoara cu o putere de convingere rară d-sa a arătat în seara zilei de 28 Sept. care este scopul și cari ar fi mijloacele acestei organizații menite să cultive graiul strămoșesc la Românii de peste frontieră.

Cea mai nouă gazetă românească ce apare la Timișoara săptămânal e „Junimea”. Cu această gazetă numărul gazetelor săptămânale românești ce apar în acest centru se ridică la 7, fără a avea însă nici una cotidiană. În același timp minoritarii maghiari au 2 ziare zilnice și 5 săptămânale, iar concetățenii germani pe lângă 3 ziare zilnice alimentează trebuința de cetit a poporului lor încă cu alte 12 publicații periodice.

* * *

La inițiativa Casinei Române din Timișoara și cu concursul mai multor români de bine s'a hotărât zidirea unei Case Culturale, care să adăpostească toate organizațiile noastre culturale din Timișoara. S'a lansat și un apel pentru subscripții, de oarec pe proiectata Casă Culturală se va zidi de către o soc. pe acțiuni. Primăria a pus la dispoziție, cu totul gratuit, terenul necesar, iar Prefectura a promis un ajutor de 1 1/2 milion lei. Casa Culturală, după proiectele în studiu, va costa 20 milioane.

* * *

Banatul nostru s'a transformat într'un prielnic teren de lupte politice. După ce acum 3 săptămâni Buziașul a primit în mijlocul său pe cei mai de frunte bărbați ai partidului național,

cari într'o adunare publică și-au expus programul, și dorința de a trânti guvernul, acelaș Buziaș a ascultat la 27 Sept. cuvântările Ministrului A. Constantinescu și Cipăianu, cum și a altor corifei liberali din Banat. Publicul? Cam acelaș la ambele adunări. Interpelat asupra cauzelor cari i-au derminat să ia parte la adunări, un grup de țărani mi-a răspuns: „Venim domnule fiindcă ne place că ascultăm frumoasa limbă românească a oratorilor, limbă pe care până mai ieri nu o puteam rosti decât noi între noi!” Evident, că astfel chiar și adunările publice cu caracter politic, ținute într'un ton urban, lipsite de personalități și vulgarități, ar putea fi un mijloc pentru răspândirea limbei românești, pentru eliminarea din graiul bănățeanului nostru a multelor germanisme.

* * *

La Lipova, pe lângă școala sup. pe comerț s'a inaugurat un nou adăpost pentru bănățenii atât de dornici de cultură. Pentru cei ce știu povestea studentului român, care pleacă cu desăgii de acasă, în care își duce de mâncare pe o săptămână, numai ca cu toată sărăcia sa să poată învăța carte românească, însemnătatea internatului ce va adăposti 50 elevi nu va scăpa.

* * *

Din prilejul concursului corurilor bănățene a fost executată de către excelentul cor mixt din Vasiora, numărând la 80 coriști, și noua compoziție „Regina la Mărășești” cu atâta precizie, tehnică și simț, în cântărilor compus între alții și din maestrul Vidu, maestrul Chiriac etc. a dorit să vadă pe compozitorul care a îmbogățit tezaurul cântecului românesc cu această nouă melodie originală. După multe cercetări s'a găsit autorul. Nu era nici tipul artistului

în frac, cu păr lung, cu cravata înodată „a la List“, nici acela al profesorului, era . . . țăranul Miclea din Mercina, cu mâinele bătătorite de coarnele plugului, în frumoasa lui cămașă albă, românească. Entuziasmul a fost cu atât mai mare, întrecut doar de mirarea celui ars de soare și vânt, care nu înțelegea, că de ce atâta însuflețire pentru melodia, pe care într'un moment de inspirație, a rupt-o din sufletul său și a pus-o pe note . . .

SCRISORI DIN ARAD

de Al. Negură.

Aradul „Tribunei“ și „Românului“, unde au răsărit cea mai mare parte a literaților ardeleni — cari astăzi sunt în floare — acest Arad, printr'o vitregie a soartei, a fost ținut departe de laudabila mișcare culturală din jurul „Celor Trei Crișuri“. Cauza acestei vitregii nu ași putea-o lămuri, dar voi încerca să vorbesc, aci, de răul produs de această cauză.

În Arad s'a acuiat, de aproape cinci ani, poetul care cu mai bine de o decenie de ani în urmă, a fost trâmbitat de critica de pe atunci, ca unul dintre cei mai reprezentativi apostoli ai simbolismului. Acest reprezentant al „artei viitoare“ — cum a denumit-o dl I. Minulescu — venit în Arad, a început cu tot avîntu'i idealist, restaurarea drepturilor noastre, național-culturale, pe tărâmul strămoșilor noștri, însă urechile cărorora s'a adresat au rămas surde! Omul, care se războise de atâtea ori — în luptă dreaptă — acolo în focarul de cultură al Bucureștilor, nu s'a dat învins aci — în luptă cu propria'i revoltă — și închizându-se în el, a împrăștiat lumină altora. Tipărește în 1920 „Mărgăritare Negre“, în 1921 „Parobole“ și în 1923 culege într'un volum poemele religioase, intitulându-le „Pe drumul Damascului“. Lucrează, între timp, la o nouă traducere a maximelor lui Baudelaire, scoate un calendar pentru popor, își dă tot concursul la șezătorile culturale — unde a fost chemat —, dar răsplata care să'i vibreze în sufletul lui rănit, întârzie să vină. — Abia târziu, a trebuit să înțeleagă, că aci la Arad, cultura românească nu poate fi pricepută îndeajuns, și aripele'i deschise — gata de noi cuceriri poetice — s'au strâns cu resemnare, și pentru arădani, nu a mai fost de-

cât profesorul Al. T. Stamadiad, căci poetul nu putuse fi înțeles.

*

Dar iată că, în iarna anului 1922, vine în Arad „o nouă liră“ așa cum l'a caracterizat dl Emil Fagure, într'un articol de ziar, care nu era altul de cât poetul ardelean A. Cotruș.

Venea de pe drumurile lui, pe cari le cântă cu atâta patimă, aproape în toate poeziile lui. El, care fusese colaborator la „Românul“, în iarna venirei aici în Arad, nu mai înseamnă nimic. Idealiștii aveau loc ori unde, în Arad însă nu. Aici se întronase lumea superficială și poezii neamului nici de bibliotecari nu erau buni. Apare, în sfârșit, un ziar românesc cinstit „Solidaritatea“ și redactarea lui îi este încredințată poetului, dar după câteva zeci de numere își încetează apariția, pentru ca să apară în locu'i „Tribuna Aradului“ — cu acelaș personal de redacție — îmbăxită însă cu un comitet de conducere, care nu avea nimic comun cu ziaristica. Toate încercările idealistului inginer Ileana — de-a o menține — au rămas zadarnice și „Tribuna Aradului“ a luat drumul „Solidarității“. Între timp poezii Stamadiad și Cotruș își unesc forțele și se plănuiește un nou atac de propagandă culturală pe calea „Șezătorilor Culturale“. Și-au asigurat și concursul poetului Volbură Poiană, care se stabilise în Arad, pentru a pleca repede și noua înjghebare culturală denumită „Salonul Cultural și Artistic“ își începe activitatea în primăvara anului 1924 ținând în sala Palatului Cultural, două șezători, care se pot numi — pe drept — cele mai reușite șezători culturale ținute în Arad.

Nici când se ajunge la acest punct, vitregia — de care am vorbit la început — nu încetează și rezultatul ei îl vedem astăzi. Aradul, care are în sânul lui doi poeți de seamă, nu se manifestă aproape de loc pe calea culturală artistică. Ziarul „Tribuna Nouă“ care în zilele acestea și-a împlinit trei luni de existență, a adus prea puțin din multele'i așteptări. De sufletul mulțimei nu te poți apropia de cât prin viu graiu; și ziarele fie ele chiar de nici o nuanță politică — se citesc mai cu drag atunci, când cei cari le scriu, vin în rândurile acestei mulțimi să-i și vorbească.

Proiectele viitorului sunt mari, dar nu știm dacă nu vor întârzia prea mult, în a se vedea realizate — cel puțin — o mică parte din ele.

Arad, Octombrie 1924.

SCRISORI DIN SĂTMAR

de A. Davidescu.

Peste străzile prăfuite ale orașului a început să coboare toamna.

Arborii ce străjuesc străzile își scutură încetitor frunzele. În orele de liniște, atunci când înserarea îmbracă în albastru străveziu atmosfera, se aude foșnetul în surdina al frunzelor moarte, cari călătoresc peste prundișul roșietic. Răceala înțepătoare a toamnei, a făcut să se închidă ferestrele, a oprit între pereții camerilor luminate prin abajur roz, sunetul duos al clavierului.

. . . Viața de cafeana și-a întins iarăși imperiul . . .

* * *

Omișcare culturală? Și anul acesta, se pare, vom avea aceeaș monotonie ca în iarna trecută. Fiecare își caută un colțisor pentru sine. Scumpetea a exasperat pe dascăli, inițiatorii și călăuzele tuturor mișcărilor culturale. Greul vieții îi fac să alerge grăbiți prin vastul oraș după „o bucată de pâine“. Cu salariul pe care statul îl plătește astăzi lunar abia se poate cumpăra o pereche de ghete. Și atunci lupta este disperată. Viața se transformă într'o continuă dute-vino, după câștig. Douăsprezece ore pe zi abia ajung pentru a infiripa — un trai modest. Și dacă așa stau lucrurile, putem să vorbim de o mișcare culturală așa cum s'ar cere aici la graniță?

În ținut o activitate intensă s'a desfășurat pentru nouile construcții școlare.

Am asistat personal la câteva inaugurări. Peste tot se lucrează la școli. Unde nu se vor termina anul acesta, temelii totuși va fi gata, urmând ca în primăvară să continue celelalte lucrări.

Laude i se cuvin în această direcție dlui ministru Angelescu precum și înțeleptului său sfătuitor, d-lui P. Ghițescu.

Când au fost pe aci au văzut marea lipsă de școli și și-au manifestat dorința că o vor remedia. Ceeace au și făcut. Fără îndoială, o mare stăruință a depus d-l inspector Silaghi-Corbul, secundat minunat de dnii D. Pop, A. Crespoi, Cherecheș, St. Pop, revizorii școlari.

Școlile primare românești s'au deschis anul acesta cu un număr aproape dublu de elevi români și neromâni. Este desigur un fapt îmbucurător. Școlile secundare s'au înmulțit cu încă două, iar cele de meserii cu încă una: la *Careii-Mari*.

O măsură binevenită pentru această zonă de frontieră este trimiterea în învățătorilor din vechiul Regat. Anul acesta au venit numai în județul nostru aproape 80. În satele unde au fost împărțiți, abia au ajuns și auzim lucruri frumoase.

Ei s'au și apucat de muncă. Aceasta în județ, la sate, unde nu sunt absorbiți de greutățile vieții, toți fiind nefamiliști, tineri și plini de idealism.

Despre publicații, tipărituri românești, până acum nimic. Singurul „Satu-Mare” își continuă activitatea. Românii îl privesc cu indiferență fiindcă nu aduce senzații, adică nu înjură, nu tună contra grecotelor din Regat sau contra maghiarizațiilor din Ardeal. Nu se amestecă în cearta preotului și a dascălului în comună, sau atunci când se amestecă, caută să-i împace... „Icoane Maramureșene” a dispărut în perioada gestațiunii. Era un anahronism. Bietul ei redactor a pășit de la început greșit. Se izolase în turnul de... os, unde se credea un al doilea Prometeu.

Și astfel: „Icoanele Maramureșene” au murit așa cum s'au născut: fără prietini!

Sătmar, Octombrie 1924.

SCRISORI DIN IAȘI

de Ion Diaconescu.

Un nou an școlar s'a început.

Culorile luminoase și pline de viață, din vitrina librăriei, au dispărut și în locul volumelor literare se răsfață noianul cărților de școală cu scoarțele vinete ori liliachii care, cu înfățișarea lor gravă, au darul de a îngrozi pe școlari, la gândul celor ce vor trebui să acumuleze în cursul unui an școlar...

* * *

Se pare că mai marii zilei încep a-și aminti de acei ce au fost trudnicii mânăitorii ai condeului românesc. Zilele trecute a avut loc la cimitirul Eternitatea pioasa solemnitate a desvelirii busturilor de bronz pe care comuna Iași le-a ridicat pe mormintele scriitorilor I. Creangă, N. Beldiceanu, N. Gane, D. Anghel și Delavrancea. La sărbătorirea aceasta a memoriei celor dispăruți au ținut să asiste d-nii miniștri Lepădatu, Anghelescu și G. G. Mărzescu pre-

cum și autoritățile, instituțiile culturale, Ateneul din Tătărași și Păcurari, profesorii și elevii conservatorului și numeroși cetățeni.

Serviciul divin a fost oficiat de I. P. S. Mitropolitul Pimen care a rostit o frumoasă cuvântare relevând aportul Iașului în cultura românească și ce a însemnat grupul scriitorilor comemorați. D-l' Ifrim, președintele Ateneului din Tătărași, a arătat meritele fiecăruia din scriitorii sărbătoriți și încheie insistând asupra datoriei ce avem de a ne cinsti oamenii mari, exponenții culturii și purtătorii luminii, pomenind cu această ocazie și de inițiativa luată în acelaș sens de Ateneul Tătărași.

D-l' Ministru Lepadatu reamintește importanța scriitorilor comemorați și asigură că va da și în viitor tot sprijinul d-sale instituțiilor culturale și artistice.

Nepușă duiosie a produs un fapt în aparență neînsemnat dar care în fond ascunde un gest frumos; primarul din Humulești a depus la mormântul lui Creangă un buchet de văzdoage, gheorghine și busuioac, florile lui dragi, culese din chiar grădina părinților neîntrecutului povestitor. Busturile scriitorilor, în bronz, au fost executate de sculptorii R. Hette și I. Mateescu.

* * *

Actuala expoziție a cunoscutului pictor ieșan, Otto Briese, a avut darul de a ne învedera că speranțele puse în temperamentul său erau, în totul, îndreptățite.

Cu bucățile expuse, azi, d-l' Briese își continuă evoluția, câștigând mult în serioșitate și adâncime prin tehnica desenului cât și prin pasta sa sigură și luminoasă.

Expoziția aceasta, născută din colindările pictorului prin Bucovina, e alcătuită din peisagii, flori și portrete.

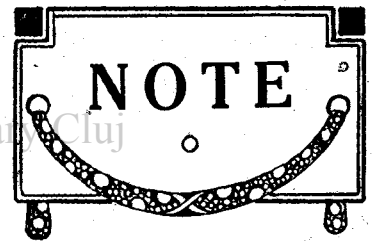
Dl Briese e un poet, peisagiile d-sale dovedesc aceasta. În bucata „In Brădet” își arată toată sensivitatea înduioșătoare prin amonii calde de culoare. Merită toată atenția, pentru poezia și delicateța facturii,

bucățile 60 (Apus), 10 (Fân cosit), 21 (La Răduță), 37 (Norii) și 33 (Albăstrele).

Nu uităm să remarcăm miniaturile care au darul de a plăcea mult. Te minunează puterea d-sale de a concentra, într'un tablouăș mărunț (25 La cotitură), un fund de zare cu multă perspectivă, un câmp verde și nesfârșit cu o apă care curge bogată și departe...

Prin expoziția aceasta, cât și prin cele din anii trecuți, Dl Briese a intrat în deplină maturitate artistică, câștigându-și un loc bine definit între mânăitorii penelului.

Iași, Octombrie 1924.

Poezia începătorilor.

Dacă poezia este frumoasă, ea e de multeori și o boală stricătoare. Poezia atrage pe toți tinerii. Unii o citesc, dar alții — și sunt foarte mulți — sunt ademeniți să făurească versuri. Desigur că prea puțini sunt norocoși; ceilalți își pierd vremea în zadar, când ar putea să se ocupe cu lucruri mai folositoare și mai rodnice. Pentru cei cari n'au ieșit însă de pe băncile școlii, poezia e de multeori fatală. Li face să neglijeze cartea și să se creadă poeți nenorociți și nedreptațiți și într'o bună zi înjură profesorii și părăsesc școala, convinși că nu mai au ce învăța.

Poezia e un greu, neînchipuit de greu meșteșug. Să ia aminte cei ademeniți de vers și rimă. Talentele sunt rari. Cel care încearcă să scrie trebuie să-și fi însușit mai întâi o cultură vastă, să poată cugeta adânc, să observe totul în jurul lui și să cunoască pe deplin limba în care scrie. Cugetările trebuie să cântărească timp îndelungat, imaginile prinse în linii puternice, sugestive. Trebuie să fi citit pe marii scriitori, mai cu seamă clasici. Dela ei poți vedea ce greu e să scrii și câtă grijă trebuie

să pui la turnarea unui cuvânt, rând sau frază. Scriitorul conștient tremură, e emoționat, când pune mâna pe toc. Și chiar după ce a scris rânduri sau pagini, el le recitește zile, săptămâni și luni la rând pentru a îndrepta, a schimba, a șlefui. Așa se pregătește o operă.

Primim la redacție teancuri întregi de poezii, care de care mai bizare. Începătorii de azi sunt desorientați complet. Rândurile de mai sus le-am scris pentru ei. Toți apar cu ifose, cu pretenții moderne, ultramoderne. Sunt obosiți, decadenti, pesimiști, nenorociți, și plâng, blestemă, sufăr grozav, sunt revoltați, nedreptățiți, — văd numai negru, schelete de morți, morminte, cruci, — aud cântece de 'nmormântare, bocete, — în fine nenorociți veacului.

Ce generație e asta? — te întrebi nedumerit. Oare tinerii aceștia nu mai văd nimic plăcut în viață? Nimic mai senin, mai vesel, mai demn de atenția lor? Pentru Dumnezeu, numai gropi, târnăcoape și stârvuri ne-au mai rămas de cântat? — Alții cad în boala sadismului, și se plimbă numai prin lupanare, le place să vadă sângele amantelor, corpuri svâcnid de patimi și senzualitate, vin curgând, țipete isterice, etc.

Asta e generația începătorilor în literatură. Noi o vom combate întotdeauna. Cei cari se iau după cutare scriitor decadent, bolnav, nu-și atrag decât pagubă. Scriitorul decadent e o apariție individuală, un sistem de nervi stricat, un creier obosit, un suflet desgustat. E aproape un cadavru și noi nu trebuie să-l imităm. Viața o fi ea grea, dar e frumoasă, și trebuie cântată în plenitudinea ei. Acel care reușește, e poetul mare, adânc, care trăește viața în toată energia ei.

O voce din public

— despre Panait Istrate —

Dela un învățător din Bihor primim un articol interesant, care cuprinde observații drepte și care — în polemica ce s'a început pe de-o parte între admiratorii lui Panait Istrate și adversarii lor și pe de altă parte între Panait Istrate și cei cărora le adresează el scrisori — ne dă părerea unuia din masa cititorilor. Ele vin din partea unuia care nu e poet sau romancier și deci nu pot fi isvorâte din invidie. Iată ce ne spune dascălul din fundul Bihorului:

Când am citit pentru prima dată că un român a stârnit admirația lui Romain Rolland (care l-a numit un „Gorki balcanic“) și a cucerit Parisul prin literatura lui, inima mea a tresărit de o sinceră bucurie, satisfacție și mândrie. Un român, un autodidact, trecut prin toate mizeriile — mi-am zis — ne face fală peste hotare, în graiul lui Molière și-al lui Anatole France. Vedeam de departe în Panait Istrate, rătăcitorul pornit de pe malul Dunării, un erou, încărcat de glorie. Imi apărea senin, bun și blând, ca un om ce a încercat toate durerile pământeste, înobilându-și astfel sufletul. Am cercetat librăriile și am găsit „Kira Kiralina“, am citit „Pescuitorul de bureți“, dar literatura lui nu mi s'a părut grozavă. Noi, românii, suntem obișnuiți cu originalitate ca a lui Panait Istrate și deci nu ne farmecă. Pentru francezi poate e ceva nou și ne închipuim mirarea lor. Pentru noi însă acest „Gorki balcanic“ se restrânge la un scriitor cu calități remarcabile, dar care, ca să scrie românește, ar trebui să mai învețe puțină gramatică și compoziție.

Totuși pentru mine Istrate rămăsese tot erou, până când însăși el a trebuit să se dărâme de pe piedestalul pe care îl cocoșasem. E justă vorba că „un om se ridică prin prostia celorlalți oameni, dar cade prin prostia lui“. Așa vine vorba.

„Scrisorile“ mi-au dărâmat eroul; scrisorile pe cari Panait Istrate le expediază din Paris și din Alsacia. Aceste scrisori sunt pline de răutate, de nepricepere, de îngâmfare și lipsite cu desăvârșire de *bunul simț*, singurul care înalță pe un om și îl face stimat și iubit. Ele nu sunt lipsite nici de insulte și expresii triviale. Iată bunăoară ce-i spune d-lui Iorga: „Las-o dracului de treabă, d-le Iorga...“ Apoi mai departe îl face falsificator de adevăr, necunoscător al limbei franceze (în care a scris opere nepieritoare), nepriceput, și tot ce-i trăznește prin cap. D-le Panait Istrate! Pe când d-ta ai fugit ca orice laș de-aici, profesorul Iorga educă un neam întreg și luptă pentru liberate (al cărei apostol n'ai dreptul să te numești). Într-o altă scrisoare am găsit următoarea expresie josnică „doresc să vie, nu bolșevicii omenoși ai Rusiei, ci Hotentotii sălbateci și cruzi, cari să-i vâre cu bățul prin șezut, ceea ce ochii ei orbi nu pot să priceapă“. Splendid, nu-i așa? Bravo scriitor! Ce suflet superior! Unde mai punem îngâmfarea sa de a-se crede

primul mare scriitor român (așa crede și marele falsificator critic, H. Sănilevici) și invitațiile la mesele consuliilor, cancelariilor, etc. pe cari ni le spune fără nici-un pic de modestie...

Hotărât. Panait Istrate nu e omul superior. Cei cari am crezut în el, ne-am înșelat. Scriitorul e un om comun, ordinar chiar, iar literatura lui aproape mediocră. Nu e lipsit însă de calități și poate că mai târziu va scri opere mai bune. Meritul său: a fost muncitor la Brăila, iar acum scrie povești în franțuzește. Atât.

Deschiderea teatrelor

În ultimul timp toată presa românească a vuit despre deschiderea stagiunii teatrale. Întâi au fost anunțate piesele puse în repetiție la diferitele teatre din țară, apoi am citit pe rând cronicile teatrale respective.

Pretutindeni se muncește. Mișcarea noastră teatrală e în plină înflorire. Se joacă piese noi, se reiau altele mai vechi. Repertoriile se îmbogățesc.

S'au deschis teatrele din București, Iași, Craiova, Chișinău, Cluj, Brăila...

Noi, de pe aceste meleaguri, urmăm cu sete ce se joacă în alte părți. Fusese vorba că anul acesta vom avea „Teatrul de Vest“. Sperăm că în toamna aceasta planul va fi realizat, iar publicul românesc, de aici, nu va mai jindui, în așteptarea vre-unui turneu. Vedem însă că așteptarea noastră se prelungește. Până când — nu știm...

Până atunci însă trebuie să privim la munca depusă de teatrele maghiare. În orașele ardelene — afară de Cluj — numai acestea și-au deschis stagiunea, în bucuria generală și în ropot de aplauze și urale. Nu ne doare că vedem la concetățenii noștri această bucurie și satisfacție de a-și avea teatrele lor. Ne sângerează inima însă, când ne gândim că noi dorim teatrul românesc tot ca acum 10 ani. Un oraș mare ca Oradea-Mare, — Arad sau Timișoara (sunt și altele) — e lipsit de-o trupă teatrală permanentă, și aceasta e o nedreptate. Să nu ne mai mirăm deci că teatrele maghiare sunt pline cu spectatori români, cari — în lipsa teatrului românesc — se delectează la operele ungurești. Să nu rămânem deci încremeniți, când acești spectatori vor declara că nu le place drama, fie ea jucată de Demetriad sau Manolescu. Vina va fi a celor cari îi

lasă să-și otrăvească sufletele cu fabricația budapestană sau vieneză a operetelor. Ba mai mult: cuvântul românesc va suna mai neplăcut în urechea lor, decât cel unguresc . . .

Și-apoi . . . mândria noastră? O avem sau nu? Dacă o avem, în acest caz nu trebuie să ne lăsăm întrecuți de minoritari, ci să ne dăm silința a ne arăta ceva mai mult ca ei. Dacă n'o avem, atunci cu toată libertatea de care ne bucurăm ca popor întregit și după care am plâns o mie de ani, suntem nevoiți să primim din mijlocul drumului cum trece pe lângă noi căruța vecinului, trasă de cai puternici, luându-ne înainte.

REVISTE

Năzuința, anul III, nr. 3 — Craiova. În fruntea revistei d-l *Mircea Florian*, un profund gânditor român ale căruia lucrări contribuiesc în prețioasă măsură la îmbogățirea și înaintarea filozofiei noastre, începe publicarea unui lung și valoros studiu asupra lui „Kant și geneza criticismului.” D-na *Elena Farago*, singura femeie care a reușit să-și câștige un loc sigur și binemeritat în poezia românească și care îngrijește de aproape de buna revistă craioveană, publică o poezie caracteristică „Renunțare”. E versul și sufletul poetei craiovene pe care am putea-o recunoaște chiar dacă nu și-ar așterne numele sub rânduri.

Unul din prozatorii noștri de valoare, care se impune zi cu zi, d-l *Ion Dongorozi*, ne dă o bucată de proză, unică în felul ei, de un humor sângos. Hotărât: Ion Dongorozi, așa cum am mai spus și altădată în paginile acestei reviste, este un scriitor de rasă, fecund și stăpân pe talentul său matur.

Eugen Constant publică versuri automnale cam hazardate. Imaginile sale nu sunt reale, deși bine ticluite. Iată, de pildă:

„Satan s'a travestit. Cu pântecul tot nesătul
Stă pe trotoarul de asfalt
Și privește surzând viclean, într'o vitrină
O blană de hermină.”

Deși strofa aceasta face parte dintr'o lungă poezie, cititorul nu găsește nici-un indiciu din care să priceapă ce-a vrut să înțeleagă autorul prin acest Satan, căci numai drac nu poate să fie. — Mai întâlnim versuri de *N. Milcu* și *Radu Gyr*. Acesta

din urmă, nou în poezie, a făcut pași uriași, reușind să-și stabilească în scurt timp o personalitate. Poezia sa are o atmosferă plăcută întotdeauna, versuri fragede, maleabile și rime bogate și alese.

D-l *Al. Popescu-Telega*, sârguincios și conștiincios popularizator al literaturii spaniole la noi (și va apărea încurând un volum „Prozatorii spanioli contemporani” în editura Cultura Națională) scrie un studiu frumos despre scriitorul spaniol Remon del Valle-Inclae și traduce o minunată novelă a acestuia.

Recenziile cărților și revistelor sunt bogate și scrise cu multă înțelegere.

Gândirea, anul III, nr. 16 — București. Implinește trei ani de apariție. A început la Cluj, sub o înfățișare mai modestă, și progresând uimitor, condusă cu îndârjire și neoboseală de d-l *Cezar Petrescu*, a ajuns astăzi o revistă de nivel universal. În numărul de față, *Zaharia Stancu*, unul dintre cei mai buni poeți ai noștri (și cel mai tânăr) are o poezie fericit inspirată, din care cităm la întâmplare o strofă:

Când voi, flămânzi, ca niște rădăcini
Vă sugeți bunul faptei pe pământ —
Cu foi de umbră albă și lumini
Pe suflet, eu mă sbucium plâng sau cânt.

Totuși, dânsul a publicat poezii și mai reușite. D-l *Gib. I. Mihăescu* termină nuvela „Vedenia”. E un valoros reprezentant al prozei românești din ultimii ani și naște speranțe frumoase:

Versuri mai publică d-nii: *G. M. Ivanov*, *Ion Pillat* și *Eugen Titeanu*. Cronici superioare semnate de d-nii *Nichifor Crainic*, *Stelian Mateescu*, *Z. Zaborovschi*, *Stefan Popescu*, *Oskar Walter Cisek*, *G. M. Ivanov*.

Gândirea e o revistă aleasă, dar își pierde însemnătatea prin neregulata ei apariție. O astfel de revistă care dispune de colaboratori de mâna întâia, ar trebui să apară și mai des. Altfel roadele ei nu pot fi cele așteptate și cuvenite.

Lamura, anul V, nr. 10—11. — București. Este o serioasă revistă de cultură generală ce apare sub auspiciile Fundației culturale Principele Carol și în paginile căreia găsim întotdeauna articole semnate de cei mai de frunte reprezentanți ai scrisului românesc. Am citit cu bucurie articolul d-lui *Nichifor Crainic* „Moștenitorii victoriei”, adresat

tineretului intelectual și plin de conștiințe drepte și triste și de îndemnuri sincere și folositoare. Într'adevăr, victoria nu trebuie să ne dea prilej de neîntrerupte petreceri, orgii și sărbători. Victoria românească a venit în urma atâtor sacrificii și vărsări de sânge. Noi, generația de azi, trebuie să înlocuim aceste sacrificii, muncind din resputeri la binele și progresul stării născute după victorie.

Un alt articol demn de relevat e „Copiii în Rusia sovietică” al d-lui *G. M. Ivanov*, un bun cunoscător al stării actuale din Rusia bolșevică. D-sa ne arată până la ce ridicol au ajuns conducătorii bolșevismului în educația copiilor, căroră le pretind să fie bolșevici din față. Se pare însă că loviți de nepriceperea lor și de prostia principiilor bolșevice de educație a copiilor, căpeteniile Rusiei de azi vor să se întoarcă la adevărata educație.

Mai găsim articole semnate de d-nii, *I. Simionescu*, *A. Lupu-Antonescu*, *Gh. Mugur*, *Dr. V. Voiculescu*, *Isabela Sadoveanu*, etc.

Flamura, anul II, nr. 3—Craiova. Tânără și avântată, îngrijită de câțiva tineri scriitori din cetatea Baniilor, trage o brazdă cu folos în publicistica românească. *Flamura* e foarte curajoasă pentru că e sinceră; curajul ei însă n'o face să-și piardă bunul simț, ceea ce i-ar cauza scaderi. Puținele ieșiri violente observate pe alocuri sunt datorite tinereții și încă nu depășesc marginile cuvenite: Așa ne place *Flamura*.

D-l *T. Ulmu* vorbește în articolul de frunte despre scriitorul tânăr din Iași, *Ionel Teodoreanu*, numindu-l poet, nume meritat de altfel. De o frumusețe rară sunt poeziile lui *Radu Gyr*, isvorâte din inspirație românească și legate de Oltenia. *T. Ulmu*, mai publică două poezii din ciclul „Iernile mele” început în revista noastră.

Schița „Întâlnirea” a d-lui *Adrian Pascu* e duioasă și vioiu scrisă; autorul ei posedă talent și ar putea da lucruri și mai bune. E un simptom general că scriitorii actuali nu-și pun forțele întregi la lucruri mai grele, ci se mărginesc mai mult la „înseilările” ce dispar însă când se trage tighelul des și traicnic.

Rândurile d-lui *N. I. Herescu* despre „Critică Pasivă?” sunt juste. Recenziile cărților sunt foarte bogate și scrise cu cădere; deasemenea Revistele și Notițele și Însemnările. — Cuvinte de laudă pentru conducători.

Adevărul literar și artistic, anul V, Nr 199—București. În numărul acesta d-l *D. Nanu* ne dă explicații cum scriau clasicii și cum trebuiesc citiți. *Sandu Teleajean, Al. Lascarov-Moldovanu și Victor Eftimiu* semnează proză aleasă, iar d-l *Paul I. Papadopol* scrie rânduri juste despre ceea ce s'ar putea face în chestiunea propagandei culturale. Versuri semnează d-nii *Emil Isac, V. Demetrius, Camil Baltazar* (care e veșnic același: o singură poezie în sute de variante) *Const. Asiminei, Savin Constant, D. N. Teodorescu, etc.*

D-l *Panaite Istrate* nu ne place deloc în scrisorile pe cari le pune des la poșta franceză cu destinația „Roumanie”. În n-rul acesta adresează una d-lui Iorga, în cuprinsul căreia trece peste marginile modestiei și ale bunului simț, întrebându-l expresii birjărești, provocatoare. Vai, domnule Istrate, ne faci să ne gândim la vorba românului: „tiganul când s'a văzut împărat” . . .

Recenzii și însemnări multe și interesante fac revista căutată de cititori.

Rampa, singura foaie artistică ce apare zilnic în București, a recrutat în ultimul timp noi colaboratori de frunte. Articolele de fond sunt semnate zilnic de oameni competenți. Rampa se ocupă cu toate chestiunile artistice, dela poezie până la teatru. Din paginile ei se poate orienta orice cititor, mai cu seamă asupra mișcării teatrale din țară și din străinătate.

Clipa, revistă teatrală, plastică, muzicală, literară, sportivă, (nr. 69, anul II) apare săptămânal la București, și aduce articole bine scrise și cronici bogate. Incepând cu n-rul trecut d-l *Tudor Arghezi*, publică un ciclu de articole sub titlul „spini de hârtie”. În n-rul acesta mai semnează articole interesante d-nii: *G. M. Zamfirescu, Sergiu Dan, Isaia Răcăciuni, C. Mihăilescu, Horia Igiroșanu, etc.*

MEMENTO

La 15 Octombrie a. c., d-l *Artur Fehér*, unul dintre cei mai buni actori maghiari dela Budapesta, a ținut în sala Camerei de comerț din Oradea-Mare o reprezentație de declamațiuni. Ceeace e frumos e că actorul a avut în programul său și câțiva poeți români. Astfel, pe lângă *Petőfi, Kiss Iosif, Heltai Jenő, Karinthy Frigyes, Edgar Poe, etc.* dânsul a recitat cu un rar talent și poezii de *M. Eminescu, Octavian Goga, I. Minulescu, Lucian Blaga, Emil Isac și George A. Petre*, traduși de *A. Keresztury*. D-l *Fehér* va mai de astfel de reprezentații și în celelalte orașe din Ardeal și va mai adăuga și alți poeți români ca: *A. Vlahuță, Coșbuc, A. Cotruș, etc.* Astfel de evenimente sunt îmbucurătoare și duc la o apropiere culturală româno-maghiară.

Presă din țară anunță că în luna aceasta se va fixa o placă comemorativă pe casa în care s'a născut regretatul poet *Ștefan Petică*, din ocazia împlinirii a 20 de ani dela moartea lui. Unele ziare spun că această inițiativă a fost luată în urma unor articole ale unui scriitor din București, publicate în ultimele săptămâni. Nu e tocmai așa. Noi am fost primii cari am semnalat împlinirea a 20 ani dela moartea lui *Petică* prin articolele d-lor *Constantin Dobos și Ion Dongorozi*, publicate în n-rele 7 și 8, articole cari dădeau și ideea unei comemorări și unui bust al poetului.

Adunarea generală a Asociației culturale „Astra” se va ține în anul acesta la Arad, pe ziua de 21 Noembrie. Cu această ocazie e vorba să se înfăptuiască și fuzionarea „Asociației culturale arădane” cu „Astra.” Festivitatea va dura două zile.

După cinci ani de lucru neîntrerupt s'a terminat în *Jena* „*Projektions Planetarium*,” adică un teatru astronomic, pentru proiecțiuni planetare. E o clădire în formă de cupolă, deasupra observatorului, în diametru de 16 metri. În fiecare seară 100 de spectatori privesc la jocul stelelor. Imprejurul sălei se află scaunele. Deasupra așezată o mașină care apropiază stelele dela o distanță de 150.000.000 km. Un savant astronom explică, în sala întunecată, mersul stelelor. După aceasta se aude un sfârâit și pe plafonul cupolei se văd stelele mărite, parcă ar fi sub cerul liber. Se imită mișcarea pământului, mișcând cerul, ca să se vadă defilând sistemele planetare. Acest „*Projections Planetarium*” poate să înfățișeze poziția stelelor cu 25.000 de ani înainte și în urmă. Se vede steaua din *Betleem* și soarele lui *Homer*. Teatrul obține atât de mari succese încât nu poate să satisfacă cererile de bilete.

Cele mai mari orgi până acum erau: cea din *Kansas City* (America) cu 140 de tonuri și cea din *Hamburg* (la templul Sf. Mihai) cu 163 tonuri. Acum însă s'a construit cea mai mare orgă din lume, la

Boroslo (în sala „*Jahrhunderthalle*”). Are 187 tonuri, dintre cari 87 solo, 10 bas, 17 tonuri de vioară, 38 flaut, 21 tonuri-voce și mai multe clopote. Orga se compune din două părți; la partea principală are 136 registre manuale și 33 registre pedale. Orga a fost plănuită de vestitul maestrul de orgă, prof. *Staube*. Toate registrele constau din 15120 fluere, dintre cari cel mai lung e da 10,5 m., iar cel mai mic 8 m. m.; din aceste fluere, 4000 pot să funcționeze deodată. Orga are 337 clape, 911 butoane schimbătoare de grupe de sunete, 203 schimbătoare de registre și 156 butoane simple. Organistul trebuie să mănue dintrodată 1718 clape și butoane diferite.

Teatrul Național din Budapesta pregătește în anul acesta un ciclu *Moliere*, care eră anunțat încă de anul trecut, dar care nu s'a putut realiza din cauza abundenței de piese originale maghiare. În acest ciclu se va reprezenta și „*Don Juan*” al lui *Moliere*, piesă ce n'a mai fost încă reprezentată în Ungaria.

Un avion gigantic francez, aparținând serviciului *Lodra-Paris*, având pe bord opt călători, vi nevoit să aterizeze în urma ruperei conductei care alimenta motorul cu esență. Mecanicul *Richard* se urcă pe aripa interioară a avionului, pe unde trecea tubul ce trebuia reparat. Ne putând reuși să facă această reparație, mecanicul, cu toată poziția lui periculoasă ținând apropiat cap la cap cele două fragmente ale tubului permițând astfel avionului să ajungă la aerodromul din *Lympne* unde reparația necesară fu efectuată.

Avionul își continuă apoi drumul spre *Paris* după ce curajosul mecanic fusese viu felicitat de călători.

Cu ocazia reprezentării unei piese a lui *August Strindberg* pe scena unui teatru vienez, *Axel Strindberg*, fratele marelui dramaturg, și inginer la *Viena*, publică într'un ziar de-acolo interesante lucruri din copilăria și tinerețea scriitorului. Ei erau trei frați, cel mai mare *Axel*, apoi *August* și *Oskar*. *August* eră un copil frumos, cu păr blond, auriu, și temperament sburdalnic. Nu se împrietenea însă cu ceilalți și cu atât mai puțin cu *Oskar*, cel mai mic, și răsăfatul familiei. Nu-i plăcea „răsăfatul” și despre asta amintește și în opera sa „*Sohn einer Magd*.” Era foarte rușinos și nu vedea nici cel mai mic interes pentru artă. Abia mai târziu a început să picteze, iar după aceasta a prins dragoste de studii chimice cu care se ocupa în orele libere de școală. Își cheltuia economiile pe soluții chimice și aparate. Târziu de tot, primul interes artistic l-a manifestat pentru teatru, și nu și-ar fi închipuit nimeni că va fi în stare să scrie teatru. *August Strindberg* își schimba planurile de viitor din zi în zi. Într'o vreme voia cu orice preț să fie preot, dar apoi s'a făcut învățător, fără a se putea ține și de asta. Nu-i plăcea nici o funcție și iață de ce, — după însăși declarația scriitorului: „Nu pot să rabd pe nimeni de-asupra mea.”

„NAȚIONALĂ“ SOCIETATE GENERALĂ DE ASIGURARE Fondată la 1882.

Capital de acțiuni Lei 10,000.000.

Fond de Rezervă Lei 65,000.000.

Daune plătite dela fundarea Societății Lei 209,000.000.

NAȚIONALĂ primește asigurări în ramurile: INCENDIU, GRINDINA, TRANSPORT, ACCIDENTE, RASPUNDERE CIVILA, FURT PRIN SPARGERE ȘI VIAȚA.

In condițiunile cele mai avantajoase:

CAZ DE MOARTE, SUPRAVIEȚUIRE, ZESTRE, RENTE VIAGERE, etc. etc.

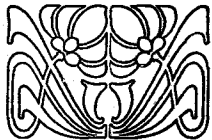
Asigurări contra riscurilor de războiu în ramurile Viață și Transport.

Informațiuni la Sediul Social: **București, Strada Paris No. 12. (Palatul Societății.)**

Agente în Oradea-Mare: **BANCA GENERALA A ȚĂRII ROMÂNEȘTI** Agenții în toată țara.

Loteria Sindicatului Presei Romane din Ardeal

autorizată de Ministerul de Interne cu No. 12285/924 din motivul că nu s'au putut incasa sumele respective din biletele plasate spre vânzare se amână pentru data de 16 Februarie 1925 conform aprobării Ministerului de Interne.

Toate biletele plasate sunt valabile pentru tragerea dela 16 Februarie 1925, și până la dată se pot face noi comenzi prin poștă trimitând 20 lei valoarea a 10 bilete pe adresa Sindicatului Presei Române din Ardeal Cluj.

GENERALA Societate Română de Asigurări Generale

Capital Social deplin vărsat Lei 15.000.000

Fonduri de garanții la finele anului 1922 . . . . . Lei 125,967.183

Daune plătite în 1922 . . . . . " 68,783.446

Daune plătite dela înființarea Societății . . . . . " 271,522.362

Asigurări contra vieții în vigoare la finele anului 1922 . . . . . " 475,959.077

Sediul: **București, Piața Universității. Telefon 5 12, 3/23.**

Reprezentanța Generală: **București, Str. Smărdan 4. Telefon 5/13**

Agenții în toate orașele din vechiul regat și provinciile alipite.

Pentru Ardeal: **Biroul Technic Cluj, Strada Nicolae Iorga No. 2.**

Asigurări contra daunelor de: Incendiu, Grindina și Transport (fluvial, maritim și terestru)

Asigurările de Transport sunt tratate în mod special din partea „Biroului Central Transport” din Brăila, Strada Împăratul Traian No. 8, Palatul „Generalei” și de „Sucursala Biroului Central” București, Strada Paris No. 2.

Asigurări de viață după combinațiunile cele mai avantajoase.

Asigurări cu bonificiare de 3% asupra tuturor primelor plătite. Asigurări de caz de moarte și mixte cu scutirea de plata primelor în caz de invaliditate. Asigurări de Rente etc.

ACCIDENTE

Asigurări individuale cu și fără restituirea primelor. Asigurări de răspundere civilă față de terți pentru întreprinderile industriale și pentru proprietarii de automobile, precum și contra stricăciunilor de obiecte proprietatea altora. Asigurări contra stricăciunilor accidentale ale automobilelor și autocamioanelor, cu includerea furtului, incendiului și a exploziei lor. Asigurări contra furtului la mobilier, casse de bani, mărfuri. Asigurări contra jefuirii casierilor, încasatorilor (curieri). Asigurări contra spargerii geamurilor, etc.

PROSPECTE ȘI ORICE LAMURIRI LA CERERE.

UN APEL

al Soc. regale române de geografie

La 15 Iunie 1925 se împlinesc 50 ani dela înființarea „Societății regale române de geografie” de către în veci neuitatul Rege Carol I.

În tot timpul lungii și binecuvântatei sale domnii, Augustul întemeietor al societății a veghiat necurmat la dezvoltarea ei, lăsându-i chiar prin testament un legat însemnat, ca o ultimă dovadă a viului său interes pentru propunerea științelor geografice din țară.

Cu prilejul sărbătoririi existenței de o jumătate de veac a societății, ne propunem să arătăm colegilor noștri și în special tuturor amicilor culturii naționale și publicului românesc scopul instituției, activitatea ei din trecut, precum și mijloacele de dezvoltare în viitor, prin care societatea să-și poată desfășura o acțiune mai largă și mai corespunzătoare cu noul cadru măreț al României întregite.

Ca o consacrare a însemnătății sale, societatea se bucură de privilegiul legal al persoanelor morale, fiind recunoscută „Instituțiune de utilitate publică” prin legea din 20 Februarie 1897. Ea este pusă sub directă și înalta președinție a Majestății Sale Regele.

În afară de înmăsurarea ce societatea a exercitat în genere asupra progresului studiului geografiei în învățământul public, ea a mai orânduit concursuri printre elevi, a decernat premii pentru lucrări geografice, a acordat burse de studii în străinătate, a organizat conferințe anuale, publicând în același timp numeroase lucrări de valoare, ca dicționarele județelor vechiului Regat concentrate apoi în „Marele dicționar geografic”. Această monumentală lucrare cuprinde 35.000 numiri topice, formând 5 mari volume în folio, cu descrițiunea fiecărei comune și colțșor de pământ românesc, cu date geografice, istorice, culturale și economice, constituind astfel un material prețios atât pentru omul de știință cât și pentru orice autoritate administrativă sau pentru doritorii de a-și îmbogăți cunoștințele asupra țării. Societatea a mai publicat „Dicționarele Basarabiei și Bucuvinei”, iar în fiecare an dă la lumină „Buletinul” său, distribuit gratuit membrilor. În buletin se publică studii de interes geografic sau în legătură cu științele geografice, aducându-se astfel o contribuțiune serioasă la cunoașterea cât mai amănunțită a pământului românesc. Acest buletin a ajuns la al 42-lea volum, impunându-se ca cea mai veche și neîntreruptă publicație de specialitate.

În vederea jubileului din anul viitor, societatea își mai propune să editeze și o importantă lucrare generală asupra României din punct de vedere geografic, etnografic, economic, social și artistic, care să servească nu numai românilor, dar și străinilor prin traduceri în alte limbi.

Pentru menținerea legăturilor sale cu străinătatea, societatea întreține relațiuni și face schimb de publicațiuni cu numeroase societăți de geografie și instituțiuni similare din lumea întreagă.

Biblioteca ei, deosebit de revistele străine primite în schimb, cuprinde peste 6000 volume și o număr de lucrări cartografice.

În afară de această activitate desfășurată neîntrerupt în curs de 50 ani, societatea prevede în programul său publicarea cât mai neîntârziată a „Dicționarului Transilvaniei” și al celorlalte provincii alipite, precum și editarea hărților întregului teritoriu al noului Regat.

Toate aceste lucrări nu se pot însă realiza fără o sporire a fondurilor și fără conlucrarea și ajutorul tuturor binevoitorilor pentru interesul obștesc. De aceea sperăm ca, cu prilejul jubileului, să obținem un cât mai mare număr de membri, care să ne permită a realiza toate dezideratele arătate. Societatea numără 3.500 membri, cari contribuiesc anual cu câte 100 până la 3000 lei. Numărul total al membrilor este foarte redus față de populațiunea țării. Amintim că Societatea geografică Washington, deși nu-i singura din Statele Unite ale Americii de Nord, numără totuși peste 900.000 membri.

Tot cu prilejul jubileului de 50 ani, se mai proiectează clădirea unui local propriu al societății, a cărui piatră fundamentală să fie pusă cu această ocaziune. Într’acest scop se vor emite liste de subscripții și se intenționează formarea unei societăți pentru construcțiunea și rentabilitatea Casei societății. Numele tuturor subscriitorilor dela suma de 50.000 lei în sus, se vor grava pe placa de onoare rezervată membrilor fondatori ai Instituției.

Prin clădirea sa proprie, societatea își va asigura o mult mai rodnică activitate: ea va avea săli speciale pentru adunările sale generale și pentru cât mai dese conferințe: va amenaja biblioteca sa cu săli de lectură; va avea un muzeu special de cartografie; un institut de arte grafice precum și alte săli de reuniuni zilnice pentru consultarea revistelor și pentru menținerea contactului membrilor locali cu acei din provincie.

Dintre toate societățile de cultură națională, instituțiunea noastră ar trebui să rețină cât mai mult atențiunea tuturor, scopul ei fiind de a aduna și răspândi cunoștințele privitoare la pământul românesc.

De aceea avem ferma convingere că pe lângă sprijinul Augustului nostru președinte, al Majestății Sale Regelui Ferdinand, făuritorul României-Mari, ne vom bucura și de ajutorul și concursul tuturor instituțiilor financiare, industriale și comerciale ale țării, precum și de acel al tuturor autorităților administrative civile și militare, școlare, financiare și eclesiastice. Nădărdim că stimajii noștri colegi ca și toți aceia cari cugetă la binele obștesc ne vor da sprijinul și obolul lor, pentru ca într’un avânt de adevărat patriotism să punem în serviciul scumpei noastre țări, o puternică instituțiune culturală, care să-i permită să-și împlinească misiunea ce-i impune situațiunea ei geografică de astăzi. Căci țara noastră este menită să fie purtătoare de lumină și cultură în această parte a Europei.

„Societatea regală română de geografie”, realizând programul său, va ajuta la împlinirea acestui măreț ideal național”.